

JYVÄSKYLÄLÄISTEN REHTOREIDEN NÄKEMYKSIÄ KOULULIIKUNNAN
HAASTEISTA JA NIIDEN RATKAISUMAHDOLLISUUKSISTA

Joona Kurikkala

Liikuntapedagogiikan
pro gradu -tutkielma
Syksy 2009
Liikuntatieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Joona Kurikkala. 2009. Jyväskyläläisten rehtoreiden käsityksiä koululiikunnan ongelmista ja niiden ratkaisumahdollisuuksista. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma. 2009. 55 s.

Tämän tutkimuksen ensisijainen tarkoitus oli kartoittaa Jyväskyläläisten rehtoreiden käsityksiä koululiikuntaa koskevista haasteista ja niiden ratkaisumahdollisuuksista. Tutkimuksessa pyrittiin myös selvittämään, miten rehtorit haluaisivat yhteiskunnan tukevan koululiikunnan laadun parantamista ja miten eri taustamuuttujaryhmien näkemykset koululiikunnan haasteista ja niiden ratkaisumahdollisuuksista eroavat toisistaan.

Tutkimukseen osallistui 30 Jyväskylän kaupungin alueella työskentelevää rehtoria. Lähestyin rehtoreita sähköisellä kyselylomakkeella, jossa oli 27 määrällistä väittämää, kolme avointa kysymystä sekä taustatietoja kartoittava osa. Määrällisen osan vastauksia käsittelin jakaumien avulla ja avoimien kysymysten vastauksia käsitellessäni käytin luokittelua. Taustamuuttujaryhmien välisten erojen merkitsevyyttä testasin χ^2 -testillä.

Määrällisiin väittämiin rehtorit vastasivat koululiikunnan kannalta pääosin myönteisesti. Avoimissa vastauksissa rehtorit mainitsivat useita koululiikunnan haasteita ja niille monipuolisia ratkaisumahdollisuuksia. Merkittävimmät koululiikunnan haasteet liittyivät tiloihin ja välineisiin sekä ryhmäkokoihin ja oppilaisiin. Haasteiden ratkaisemisessa korostuivat tiloihin ja välineisiin sekä koulun talouteen liittyvät mahdollisuudet. Yhteiskunnalta rehtorit toivoivat eniten rahoituksen lisäämistä tai sen uudelleensuuntaamista. Tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää koululiikunnan ongelmia ratkaistaessa ja pyrittäessä vaikuttamaan koulun johtajien liikunta-asenteisiin.

Avainsanat: rehtorit, koululiikunta, koululiikunnan kehittäminen

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 LIIKUNTA KOULUSSA JA OPETUSSUUNNITELMISSA	7
2.1 Liikunnan luonne oppiaineena.....	7
2.2 Opetussuunnitelma koululiikuntaa ohjaamassa	8
2.3 Liikunnanopettamisen kehittämishaasteet.....	10
3 REHTORI KOULUNSA JOHTAJANA	12
3.1 Rehtorin työnkuva ja koulun johtamisen problematiikka	12
3.2 Rehtori hallintoa ja taloutta ohjaamassa.....	14
3.3 Rehtori pedagogisena johtajana	16
3.4 Rehtori ja opetussuunnitelmatyö.....	18
4 TUTKIMUSONGELMAT.....	21
5 MENETELMÄT.....	22
5.1 Tutkittavat.....	22
5.2 Tutkimuksen kulku.....	22
5.3 Mittari ja muuttujat.....	23
5.4 Aineiston käsittely.....	24
5.4.1 Määrällinen aineiston käsittely.....	24
5.4.2 Laadullinen aineiston käsittely.....	24
5.5 Tutkimuksen luotettavuus.....	25
5.5.1 Määrällisten tutkimusmenetelmien luotettavuus.....	26
5.5.2 Luokitteluun vaikuttanut esiymmärrys	27
6 TULOKSET	29
6.1 Liikunnanopetuksen haasteet ja niiden ratkaisumahdollisuudet.....	29
6.1.1 Liikunnanopetuksen haasteet	29
6.1.2 Liikunnanopetuksen haasteiden ratkaisumahdollisuudet.....	32

6.2 Yhteiskunnan mahdolliset koululiikuntaa parantavat tukimuodot	35
6.3 Sukupuolten, koulumuotojen ja tutkintoalojen väliset eroavaisuudet.....	37
7 POHDINTA.....	39
7.1 Päätulokset.....	39
7.2 Metodologinen ja eettinen pohdinta.....	42
7.3 Jatkotutkimusehdotukset	43
LÄHTEET.....	45
LIITTEET	49

1 JOHDANTO

Nuorten fyysinen aktiivisuus on vähentynyt viimeisten vuosikymmenien kuluessa. Tämän takia lapset ja nuoret ovat lihoneet ja heidän fyysinen kuntonsa on heikentynyt, mikä uhkaa henkilökohtaisen terveyden lisäksi myös tulevaisuuden kansanterveyttä ja työikäisten työkykyä. Säännöllinen liikunnan harrastaminen nuorena voi suojata aikuisuuden ja vanhuuden sairauksilta, mikä lisää elämänlaatua ja vähentää terveydenhoitokuluja yhteiskunnassa. Näiden pitkän tähtäimen vaikutusten lisäksi liikunnalla on myös lyhytaikaisia vaikutuksia, jotka voivat lisätä oppimiskykyä ja terveyttä jo nuorella iällä. (Hallal, Victora, Azevedo & Wells 2006; Tammelin 2008.)

Liikunnan terveyttä ja hyvinvointia edistävän vaikutuksen vuoksi liikunnallista elämäntapaa voidaan pitää tavoittelemisen arvoisena. Tammelinin (2008) mukaan koulujen liikunnanopetus on erinomainen väline juuri liikunnallisen elämäntavan muodostumisen kannalta. Se ei yksinään riitä kouluikäisten liikunnaksi, mutta se voi osaltaan tukea oppilaiden liikunnallisen elämäntavan kehittymistä. Koululiikunta on tehokas liikunnan promoottori, sillä se saavuttaa tällä hetkellä kaikki 6–16-vuotiaat suomalaiset lapset ja nuoret. Lisäksi lukiokoulutus ja ammatillisen peruskoulutus saavuttavat yhdessä lähes koko ikäluokan. Opetushallituksen (2007) mukaan lainsäädäntö mahdollistaa tällä hetkellä useita tapoja järjestää terve ja liikunnallinen koulupäivä. (Opetushallitus 2007; Tammelin 2008.)

Koululiikunnalla on kuitenkin monia haasteita. Muun muassa koulujen niukat taloudelliset resurssit (Nikkanen & Ruohotie 1998; Picus 2004), tilaongelmat (Nuori Suomi 2006; Opetushallitus 2007), liikunnanopetuksen vähäinen tuntimäärä ja oppilasaineiden heterogeenisyys (Huovinen & Heikinaro-Johansson 2007) asettavat joka päivä rehtorin ja opettajan ammattitaidon koetukselle.

Koulupäivän haasteisiin voidaan vastata kahden suuren kokonaisuuden kautta. Opetussuunnitelma on tärkein koulun toimintaa ohjaava asiakirja. Uusimmat 2000-luvun opetussuunnitelmat eivät ota edeltäjiensä tapaan kantaa opetussuunnitelman merkittävyyteen, mutta niihin nähden sen voidaan olettaa jopa korostuneen. Mustonen (2003) toteaa väitöskirjassaan, että rehtorilla on keskeinen asema opetussuunnitelman toteuttamisessa

ja kehittämisesä. Samaa toteaa myös opetusministeriö taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestölle (OECD) tekemässään raportissa (Opetusministeriö 2007).

Opetussuunnitelman lisäksi koulupäivän laatua ohjaavat käytettävissä olevat resurssit. Tukiaisen (1999,176) mukaan keskushallinnon purkaminen on tehnyt rehtorit myös koulujensa talousjohtajiksi ja koulutuksen laadun parantaminen vaatii lähes aina lisää rahaa. Koulujen taloustilanne on jälleen ajankohtainen maailmanlaajuisen laskusuhdanteen myötä. Koulujen taloutta ja talousjohtamisen tilaa on tutkinut muun muassa Nikkanen ja Ruohotie (1998), joiden mukaan rehtoreiden talousvastuu- ja vapaus vaihtelevat suuresti kunnittain. Yhdistävä tekijä kuitenkin on, että rahaa on käytössä liian vähän. (Nikkanen & Ruohotie 1998, 14–23.)

Tässä tutkimuksessa kartoitin rehtoreiden näkemyksiä liikunnanopetusta koskevista haasteista ja niiden ratkaisumahdollisuuksista. Taloudellisten ja opetussuunnitelmaan liittyvien haasteiden lisäksi pyrin selvittämään muun muassa oppilasainekseen, yhteiskunnan tukimuotoihin sekä opettajan ammattitaitoon liittyviä liikunnanopetuksen laatuun vaikuttavia seikkoja. Tutkimus on tärkeä, sillä yksittäisen oppiaineen järjestämisen ja rehtoreiden välistä sidettä ei Suomessa ole aikaisemmin tutkittu. Tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää koululiikunnan ongelmia ratkaistaessa ja pyrittäessä vaikuttamaan rehtoreiden liikunta-asenteisiin.

2 LIIKUNTA KOULUSSA JA OPETUSSUUNNITELMISSA

2.1 Liikunnan luonne oppiaineena

Tällä hetkellä liikunnan yhteiskunnallinen perustelu liittyy kansalaisten fyysisestä kunnosta ja toimintakyvystä huolehtimiseen. Kansalaisten hyvä fyysinen kunto näkyy muun muassa työkyvyn paranemisena sekä sosiaali- ja terveydenhuollon menojen vähenemisenä. Yksilön tasolla liikunta voi lisätä elämänlaatua ja yleistä fyysistä hyvinvointia. (Laakso 2007.)

Koulujen liikunnanopetus voi vaikuttaa nuorten fyysiseen, sosiaaliseen, kognitiiviseen sekä affektiiviseen osaamiseen ja hyvinvointiin. Lisäksi liikunnanopetus voi vaikuttaa nuorten elämäntapavalintoihin. Nämä vaikutukset eivät kuitenkaan tapahdu automaattisesti osallistumalla liikunnanopetukseen, vaan opettajan ammattitaidolla, opetustilanteen suotuisalla järjestämisellä ja liikuntamyönteisellä ympäristöllä on suuri vaikutus lopputulokseen. (Bailey 2006; Laakso 2007.)

Suomessa liikuntakasvatuksella katsotaan olevan oppilaiden kehittymisen kannalta sekä itseisarvoa että välinearvoa. Toisaalta oppilaita pyritään kasvattamaan liikuntaan ja toisaalta heitä pyritään kasvattamaan liikunnan avulla. Liikuntaan kasvattaminen on sellaisten tietojen, taitojen ja asenteiden aikaansaamista, että niiden avulla kasvatettava pystyy ja haluaa harrastaa vapaaehtoista liikuntaa. Liikunnan avulla kasvattaminen on toivottujen kasvatustavoitteiden ja liikunnan kasvatumahdollisuuksien tiedostamista ja hyväksikäyttämistä. (Laakso 2007; Opetushallitus 2007.)

Liikunnanopetuksen monipuoliset tavoitteet, sisällöt, menetelmät ja olosuhteet asettavat opettajan ammattitaidon ja opetuksen järjestämisen koetukselle. Tämän vuoksi liikunnanopetuksella ja tavallisella luokkahuoneopetuksella on Varstalan (1996) mukaan selviä eroja. Liikuntatunnilla oppilaat tekevät liikuntasuorituksia yhteisillä välineillä ja vaihtuvissa ympäristöissä, minkä vuoksi opettaja joutuu järjestelemään opetustilanteita

toistuvasti uudelleen. Oppilaiden suoritukset ovat luokkahuoneopetuksesta poiketen usein fyysisiä ja tuotosprosesseineen kaikkien nähtävissä, mikä asettaa suoritukset ja suorittajan yleiseen arviointiin. Julkinen palautteenanto vaatii opettajalta hienotunteisuutta. (Varstala 1996, 14–15.)

Nuoret itse pitävät liikuntatuntia usein virkistävänä taukona muusta koulutyöstä. Liikuntatuntien kuvailuissa korostuu usein sosiaalinen puoli ja ”kavereiden kanssa hengailu”. Näiden kuvausten lisäksi oppilaat tiedostavat selvästi liikunnan terveyttä ja hyvinvointia edistävät vaikutukset. (Heikinaro- Johansson 2001; Smith & Parr 2007.) Liikunta on erittäin suosittu oppiaine yläkoulussa. Jopa 80% oppilaista suhtautui Heikinaro-Johanssonin, Varstalan ja Lyyran (2008) tutkimuksessa innostuneesti koululiikuntaan.

2.2 Opetussuunnitelma koululiikuntaa ohjaamassa

Opetussuunnitelma alkaa muodostua, kun valtioneuvosto päättää perusopetuksen ja lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä oppiaineiden välisestä tuntijaosta. (Perusopetuslaki 1998/628; Lukiolaki 1998/629). Perusopetuksessa opettavien aineiden tuntijako määritellään valtioneuvoston asetuksessa 2001/1435. Asetuksen mukaan vuosiluokilla 1.–9. liikuntaa tulee olla vähintään 18 vuosiviikkotuntia (vuosiviikkotunti = 38 oppituntia) eli keskimäärin kaksi vuosiviikkotuntia lukuvuodessa. Lisäksi perusopetuksen paikallisessa opetussuunnitelmassa jää jaettavaksi taito- ja taideaineiden kesken kuusi vuosiviikkotuntia ensimmäisen neljän ja kuusi vuosiviikkotuntia viimeisen viiden opintovuoden aikana. Lukuvuotta kohden liikuntaa on näin vähintään kaksi viikkotuntia.

Lukion tuntijaon perusta on valtioneuvoston asetus 2002/955. Pakollisten liikuntakursien määrä lukiossa on asetuksen mukaan kaksi ja syventäviä kursseja tulee tarjota kolme. Lisäksi opetuksen järjestäjä voi tarjota ylimääräisiä syventäviä ja soveltavia liikunnan kursseja. Pakolliset liikunnan kurssit on valtioneuvoston asetuksen 2007/183 mukaan jaettava vähintään kahdelle vuosikurssille.

Kun valtioneuvosto on vahvistanut oppiaineiden tuntimäärät ja koulutuksen yleiset tavoitteet, opetushallitus päättää yksittäisten oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä opetussuunnitelman perusteissa (Perusopetuslaki 1998/628; Lukiolaki 1998/629). Opetushallituksen valtakunnallinen opetussuunnitelma ohjaa alueellista opetussuunnitelmatyötä, jonka laatimisesta ja kehittämisestä vastaa opetuksen järjestäjä eli useimmiten kunta. Alueellinen opetussuunnitelma taas ohjaa koulukohtaisen opetussuunnitelman kehittymistä. Opetussuunnitelman lisäksi koulujen on tehtävä lukuvuosittainen suunnitelma opetuksen käytännön järjestämisestä. Opettajan on noudatettava opetussuunnitelmia ja koulukohtaista opetussuunnitelman toteuttamista koskevaa suunnitelmaa työssään. Lukiossa opiskelija laatii itselleen myös henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman. (Perusopetusasetus 1998/852; Lukioasetus 1998/810; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004; Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) liikunnanopetuksen tavoitteena on oppilaiden fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky ja hyvinvointi. Tavoitteena on myös liikunnallisen elämäntavan omaksuminen ja liikunnan terveydellisen merkityksen ymmärtäminen. Liikunnanopetus pohjautuu kansalliseen liikuntaperinteeseen ja siinä korostuvat yhteisöllisyyden, vastuullisuuden, reilun pelin ja turvallisuuden periaatteet. Opetuksessa ja arvioinnissa opettaja huomioi muun muassa oppilaiden ja ympäristön erilaisuuden ja mahdollisuudet. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004.)

Lukion opetussuunnitelman perusteiden (2003) mukaan lukiokoulutuksen liikunnanopetus pyrkii edistämään aktiivista ja terveellistä elämäntapaa ja ohjaamaan opiskelijaa ymmärtämään liikunnan fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset hyödyt. Opettajat pyrkivät rohkaisemaan oppilaita omatoimiseen liikunnan harrastamiseen liikunnanopetuksen avulla. Lisäksi opetuksella ohjataan oppilaita hyviin tapoihin, sääntöjen ja luonnonarvojen kunnioittamiseen sekä työskentelyyn itsenäisesti ja ryhmässä. Oppilaiden tulisi lukion liikunnanopetuksen avulla ymmärtää fyysisen aktiivisuuden vaikutukset työkyvylle ja koulutyössä jaksamiselle.. Opettaja arvioi oppilaat jokaisen kurssin kohdalla erikseen ja ottaa arviossaan huomioon opiskelijan aktiivisuuden, vastuullisuuden ja asennoitumisen sekä tiedot, taidot ja toimintakyvyn. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003.)

2.3 Liikunnanopettamisen kehittämishaasteet

Liikunnanopetuksen haasteet muuttuvat jatkuvasti yhteiskunnan muutoksen myötä. Capel, Capel ja Piotrowskin (2000) mukaan 2000-luvun kansainvälisiin liikunnanopetuksen haasteisiin vaikuttavat muun muassa tietotekniikan kehittyminen ja yleistyminen, urheilun ja urheilullisen vartalon arvostaminen sekä liikuntatuntien puutteellisesta turvallisuudesta johtuvien oikeudenkäyntien lisääntyminen. Liikunnanopetuksen haasteet ovat muuttuneet myös oppilasjoukon heterogeenisyyden lisääntymisen vuoksi. Yhteiskunnan ja liikunnanopetuksen vaatimusten muutoksesta huolimatta liikunnan opetussuunnitelma on viime vuosina kuitenkin pysynyt lähes muuttumattomana. (Capel ym. 2000, 215–217; Huovinen & Heikinaro-Johansson 2003.)

Opetushallitus asetti vuonna 2006 Koululiikunnan neuvottelukunnan selvittämään koululiikunnan ajankohtaisia ja keskeisiä kysymyksiä. Laatimassaan koululiikunnan kehittämisen toimenpidesuunnitelmassa (Opetushallitus 2007) neuvottelukunta listaa koululiikunnan tämän hetken haasteita sekä mahdollisia tulevaisuuden haasteita. Tämän hetken haasteita ovat neuvottelukunnan ja viimeaikaisten tutkimusten mukaan muun muassa opetuksen järjestäjien niukat resurssit (Nikkanen & Ruohotie 1998; Opetushallitus 2007; Picus 2004), liikunnanopetuksen vähäinen tuntimäärä (Heikinaro-Johansson, McKenzie & Johansson 2009; Opetushallitus 2007; Telama 2005) sekä liikunnan vähäinen osuus luokanopettajakoulutuksessa. (Opetushallitus 2007; Penttinen 2003.)

Tämän päivän liikunnanopetuksen kehittämishaasteita on listannut myös Nuori Suomi (2006) laatimassaan kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämisen kehysuunnitelmassa. Suunnitelmassa koulutason liikunnan kehittämishaasteita ovat:

- Liikunta osana koulun opetus- ja työsuunnitelmaa
- Liikuntamyönteinen toimintakulttuuri
- Koulupäivän rakenteen uudistaminen
- Lisää liikuntatunteja tuntikehyksestä
- Oppilaiden osallisuus työtapana
- Resurssit kerhotoimintaan ja liikunnan tukiopetukseen
- Aamu- ja iltapäivätoiminnan koordinointi

- Yhteistyö vanhempien ja muiden toimijoiden kanssa
- Koulun piha ja välineet

Koululiikunnan tavoitteet ja tuntimäärä eivät ole järkevässä suhteessa (Telama 2005). Liikuntatuntien määrä on kääntynyt laskuun 1990-luvun opetussuunnitelmauudistusten myötä. Tällä hetkellä kaikille yhteistä liikuntaa on Suomen ala- ja yläkouluissa yhteensä 90 minuuttia viikossa, mikä on vähemmän, kuin muissa EU-maissa keskimäärin. Tämä on huolestuttavaa, sillä liikunnanopetuksen laatu ja määrä kulkevat usein käsi kädessä. (Heikinaro-Johansson ym. 2009.)

Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestön, UNESCO:n (1999) mukaan maailmanlaajuisesti tulisi huolehtia siitä, että liikunnanopettajat ovat ammattitaitoisia. Suomessa Opetushallituksen (2007) ilmaisema huoli liikunnanopetuksen osuudesta luokanopettajakoulutuksessa ei ole turha. Luokanopettajan pätevyyteen vaaditaan 300 opintopisteen laajuiset opinnot, joista liikunnan pakollisten opintojen laajuus on vain 5 opintopistettä.

Nuoren Suomen (2006) listassaan mainitsevat aamu- ja iltapäivätoiminta sekä kerhotoiminta ovat myös tyypillisiä tämän hetken koululiikunnan haasteita, sillä Heikinaro-Johanssonin (2001) mukaan liikuntatuntien ulkopuolisten tehtävien lisääntyminen muodostaa tärkeän osan 2000-luvun koululiikunnasta. Jo tällä hetkellä liikunnanopettajan tehtäviin kuuluu oppituntien ulkopuolella liikuntatilojen ja -välineiden, kuljetusten sekä tiedottamisen organisointi. (Heikinaro-Johansson 2001.)

Mainittujen koululiikunnan kehittämishaasteiden ratkaisemisessa suurin toimija on Nuoren Suomen (2006) mukaan koulun rehtori. Rehtoreilla on kouluissaan kokonaisvastuu työsuunnitelman teosta, koulun toimintakulttuurin luomisesta ja kouluyhteisön hyvinvoinnista. (Nuori Suomi 2006.)

3 REHTORI KOULUNSA JOHTAJANA

3.1 Rehtorin työnkuva ja koulun johtamisen problematiikka

Koulun johtaminen on järjestyneen yhteisön eli organisaation johtamista (Erätuuli & Leino 1992, 11). Tarkemmin ottaen koulu on asiantuntijaorganisaatio (Mustonen 2003). Tämän vuoksi koulun johtamisessa on eräitä erityispiirteitä esimerkiksi teollisuuslaitoksen johtamiseen verrattuna. Asiantuntijaorganisaatiossa alaisena toimivat asiantuntijat katsovat usein olevansa myös johtamisen asiantuntijoita, minkä vuoksi he saattavat arvostella hyvinkin kriittisesti johtajansa toimia. Kritiikin välttämiseksi johtaja saattaa ajautua hallinnollisiin ja alaisena olevien asiantuntijoiden tehtävien tukemiseen tähtääviin toimiin. (Mustonen 2003, 49-79.) Tukiainen (1999,14) kuvailee johtajan roolia kolmella ilmaisulla: johtajan tehtävänä on johtaa, ohjata ja valvoa. Tämä korostaa kokonaisvastuuta koko koulun toiminnasta. Jatkossa käytän koulun johtajasta nimitystä rehtori.

Koulu on vaativa organisaatio johtaa myös siksi, että rehtorin alaisena voi olla opettajat, oppilaat ja koulun muu henkilökunta mukaan lukien yli tuhat ihmistä. Kouluorganisaation monimutkaisuudesta johtuu myös se, että rehtoreille asetetaan monimuotoisia ja usein toistensa kanssa ristiriitaisia vaatimuksia. Näiden tavoitteiden saavuttamiseen vaaditaan saumatonta yhteistyötä toimijoiden välillä. (Goldring, Huff, May & Campurn 2008; Lonkila 1990, 12–13.)

Suomalaisessa koulujärjestelmässä on 1970-luvulta lähtien aina 1990-luvun alkuun saakka ollut luonteenomaista vahva keskusjohtoisuus ja hallinnollinen hierarkia. Rehtori on ollut lähinnä muiden antamien tehtävien toteuttaja opetusministeriön, opetushallituksen, lääninhallituksen kouluosaston ja kunnan koulutoimiston tehdessä päätökset rehtorin puolesta. Viimeaikoina tätä hallintoa on kuitenkin purettu ja päätäntävaltaa on siirretty voimakkaasti kouluille. Kuntien ja koulujen tehtäväksi on muotoutunut koulutuksen käytännön järjestäminen ja toteuttaminen, taloudesta vastaaminen, opetuksen suun-

nittelu sekä paikallishallintoon liittyvä päätöksenteko. Nämä muutokset ovat tehneet rehtorin työn entistä moniulotteisemmaksi ja vaativammaksi. (Erätuuli & Leino 1992, 2; Mustonen 2003, 79, 93.)

Uusin koululainsäädäntö vuodelta 1998 ei määrittele rehtorin tehtäviä yhtä tarkasti kuin edeltäjänsä. Myös koulutuksen hallinnon sekä henkilökunnan aseman määrittely puuttuu uudesta lainsäädännöstä yksittäisiä poikkeuksia lukuunottamatta. Viimeisin peruskoulun rehtorin tehtävät tarkasti määrittävä asetus on peruskouluasetus vuodelta 1984. Se luettelee peruskoulun rehtorin tehtävät seitsemäntoistakohtaisessa listassa. Sen mukaan tehtävinä on mm. johtaa, ohjata ja valvoa koulun kasvatus- ja opetustyötä, seurata ja ohjata opettajien antamaa opetusta sekä osallistua johtajakoulutukseen. (ks. LIITE 1; Perusopetuslaki. 1998/628; Lukiolaki. 1998/629; Peruskouluasetus. 1984/718.)

Tämän päivän koululainsäädäntö antaa rehtoreille paljon enemmän valtaa ja mahdollisuuksia koulunsa kehittämiseen ja todelliseen johtamiseen mitä edeltävien vuosikymmenten koulujen johtajilla on ollut. Suomen kunnissa on kuitenkin erilaisia käytänteitä mm. koulujen talouden hoidosta, mikä asettaa rehtorit eriarvoiseen asemaan. Esimerkiksi hyvä koulusihteeri voi mahdollisesti vapauttaa rehtorin joistakin hallinnollisista tehtävistä muihin tehtäviin. (Mustonen 2003, 93; Tukiainen 1999, 171.)

Opetusministeriön koulun johtajuutta käsittelevän raportin (2007) mukaan suomalaiset rehtorit haluavat jatkokoulutusta ja suurin osa heidän työuristaan on pitkäaikaisia. Raportissa mainitaan myös, että Suomessa voidaan olla tyytyväisiä koulujen johtajuuden tilaan. Yhdeksi suurimmista suomalaisen koulujärjestelmän vahvuuksista mainitaan keskitetyn päätöksenteon siirtäminen paikallisille elimille ja rehtoreiden lisääntyneet paikallista koulutusta koskeva vaikutusvalta. (Opetusministeriö 2007.)

Rehtorit ovat nähneet päätösvallan siirtämisen kouluille kaksijakoisena. Jakku-Sihvosen ja Salmensuon (1995) tutkimus käsitteli lukiota rehtorin ja opettajan työympäristönä. Päätösvallan hajauttamisen vaikutuksia rehtorien työhön käsitelleessä osassa 441 maininnasta 194 oli myönteisiä ja 203 kielteisiä. Rehtorit kokivat myönteiseksi työn monipuolistumisen ja helpottumisen sekä työskentelyn mielekkyyden ja haasteellisuuden lisääntymisen. Muita myönteisiä vaikutuksia olivat rehtoreiden ja opettajien yhteistyön lisääntyminen, toiminnan itsenäistyminen sekä päätöksenteon nopeutuminen. Muuta-

mien rehtoreiden mukaan myös heidän asemansa johtajana oli selkiytynyt ja voimistunut. Rehtorit, jotka kokivat päätösvallan siirtämisen kouluille kielteisenä, katsoivat työmäärän lisääntyneen ja työn organisoinnin vaikeutuneen. Joidenkin mielestä tämä kehitys on etäännyttänyt rehtorit opettajista. Useat rehtorit eivät tuolloin vielä tarkkaan tienneet valtuuksiaan ja lisääntynyt vastuu loi paineita. Osa rehtoreista näki kielteisenä myös rehtorin roolin kehittymisen toimitusjohtajamaiseen suuntaan. (Jakku-Sihvonen & Salmensuu 1995, 46.)

Samalla kun rehtoreiden työnkuva monipuolistuu, rehtoreiden työtyytyväisyys ja työssä jaksaminen heikentyvät hälyttävää vauhtia. Suomen Rehtorit ry:n Pro Rexi 2015- kehittämishankkeessa (2008) rehtoreiden käsityksiä työnkuvansa muuttumisesta käsiteltiin vuonna 2004 tehdyn valtakunnallisen rehtorikyselyn pohjalta. Kyselyyn vastanneet 587 rehtoria kokivat työtaakkansa kasvaneen huomattavasti kouluille siirtyneen päätäntävallan myötä. Johtopäätöksenä oli, että työnkuvan muuttuminen näkyi lisääntyneenä työaika- ja jaksamisongelmina. (Suomen Rehtorit ry. 2008.)

Opetusministeriön (2007) raportti painottaa pedagogisen ja hallinnollisen johtajuuden roolien selvittämisen tärkeyttä koulun johtajuutta kehitettäessä. Kouluun kohdistuu jatkuvasti kehittämisodotuksia, joihin rehtorin tulisi voida vastata. Lonkilan (1990) mukaan rehtorin tehtävien jakautuminen ei ole koulun kehittämistä silmällä pitäen paras mahdollinen, vaan työn hallinnollisia rutiineja tulisi vähentää, jotta koulun kehittämiseen jäisi enemmän aikaa.

3.2 Rehtori hallintoa ja taloutta ohjaamassa

Suomessa on pitkä keskitetyn hallinnon perinne, minkä vuoksi hallintoon liittyvien tehtävien hoidosta on tullut johtajille hyve ja jopa rangaistuksen uhalla hoidettu pakko. Tämä on saattanut muuttaa johtajien asenteita hallinnollisille tehtäville myönteiseen suuntaan. Hallinnollisia tehtäviä ovat kaikki rehtorin tehtävät, jotka eivät suoraan kohdistu koulun perustehtävään eli oppilaiden oppimiseen. (Lonkila 1990, 13; Nivala 2002.) Karikosken (2009) mukaan hallintoasioiden osuus koulun johtamisessa vie vielä

tänäkin päivänä rehtorin aikaa eniten. On myös havaittavissa, että hallinnollisten tehtävien osuus koulun johtamisessa tulee jatkossa lisääntymään. (Karikoski 2009, 263.)

Lonkila (1990) tutki 111 täydennyskoulutettavaa rehtoria, jotka tulosten mukaan osoittautuivat enemmänkin hallintojuristeiksi ja byrokraateiksi kuin innovoiviksi koulunsa kehittäjiksi. Tutkimus käsitteli muun muassa rehtoreiden työajan jakautumista hallinnollisten ja pedagogisten tehtävien kesken. Rehtorit käyttivät hallinnollisiin tehtäviin kaiken kokoisissa kouluissa enemmän aikaa kuin pedagogisiin johtamistehtäviin. Rehtorin hallinnollisia tehtäviä olivat:

- Koulun johtokunnan aiheuttamat tehtävät kuten asioiden valmistelu, kokoukset, esityslistojen tekeminen sekä kokousten päätösten toimeenpano
- Toimistotehtävät, kuten hankintojen valmistelu, postin käsitteleminen, laskujen hyväksyminen, vuosikertomusten laatiminen ja oppilaskuljetusten järjestäminen
- Talousarvioehdotuksen laatiminen ja sen toteutumisen seuranta
- Virkavapauksien myöntäminen ja sijaisten määrääminen
- Tiedotustoiminta koulun hallintoon, koteihin, tiedotusvälineisiin sekä koulun sisällä
- Vuotuisesta työsuunnitelmasta aiheutuvat toimet
- Opettajainkokousten järjestäminen
- Koulun kiinteistön isännöitsijän tehtävät (Lonkila 1990, 19.)

Tukiaisen (1999, 176) mukaan keskushallinnon purkamisen myötä koulut on tehty talousvastuullisiksi, mikä tekee rehtorista kaiken muun lisäksi talousjohtajan. Talousvastuu tuo rehtorille kuitenkin lisääntyneen työmäärän lisäksi myös enemmän päätösvaltaa. Vuonna 1993 Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitoksen aloittamassa projektissa ilmeni, että rehtoreiden talousvastuu vaihteli lähes olemattomasta täydelliseen koulun taloudesta vastaamiseen. Rehtoreiden valta päättää koulun taloudellisista asioista vaihteli kuitenkin riippumatta rehtorin talousvastuusta. (Nikkanen & Ruohotie 1998, 14-18.)

Taloudellisten voimavarojen ja talousvastuun lisäksi koulut ovat varsin eriarvoisessa asemassa johtamisen painottumisen suhteen. Mustosen (2003, 63) mukaan koulusihtee-

rin saatavuus sekä ammattitaito vaikuttavat suoraan rehtorin työkuvaan ja työn rasittavuuteen. Kun rehtoreilta kysyttiin Jakku-Sihvosen ja Salmensuun (1995) tutkimuksessa työn ongelmakohdista, oli yksi yleinen ongelma kohta talouteen ja hallintoon liittyvät asiat. Nämä maininnat painottuivat selvästi pienehköjen koulujen (korkeintaan 350 oppilasta) rehtoreiden vastauksiin. Tämä voi johtua siitä, että pienissä kouluissa rehtori ei voi jakaa talous- ja hallintotehtäviä muun henkilökunnan kanssa.

Edellä mainitun Nikkasen ja Ruohotien (1998) tutkimuksen mukaan rehtorit näkivät talousvastuun kantamisen mielekkäimpinä piirteinä muun muassa halun vaikuttaa talousasioissa, toiminnan vapauden sekä itsenäisyyden ja joustavuuden. Epämiellyttävyys talousvastuun kantamisessa kulminoituu resurssien riittämättömyyteen. Rahaa ei ollut käytettävissä joko yhtään tai sitä oli niukasti, mutta koskaan rahaa ei kuitenkaan ollut riittävästi. (Nikkanen & Ruohotie 1998, 18–21.) Vaikka koulun kehittäminen ja käytettävissä oleva rahamäärä eivät olekaan suorassa yhteydessä toisiinsa, vaatii koulutuksen laadun parantaminen ja toiminnan tehostaminen lähes aina lisää rahaa. (Picus 2004; Tuokiainen 1999, 24, 171–176.)

3.3 Rehtori pedagogisena johtajana

Ensimmäiset koulun johtamisen ymmärtämiseen pyrkineet tutkimukset esittivät, että rehtoreiden työpäivä koostuu useista katkonaisista osista, jotka pitävät sisällään mitä moninaisimpia tehtäviä. Näiden tutkimusten jälkeen ovat käsitykset muuttuneet siihen suuntaan, että rehtorit suuntaavat energiansa tiettyihin johtamisen osa-alueisiin. Näiden osa-alueiden painottumisen mukaan Goldring ym. (2008) jakavat rehtorit kolmeen ryhmään, joista ensimmäinen muodostuu johtajista, jotka jakavat työaikansa tasaisesti työtehtäviensä kesken (Eclectic Leaders). Toisessa ryhmässä rehtorit keskittyvät oppilas-suhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen (Student Leaders). Kolmannen ryhmän rehtorit käyttävät eniten aikaa oppilaiden oppimisen varmistamiseen (Instructional Leaders). (Goldring ym. 2008.)

Goldringin ym. (2008) käyttämä käsite ”instructional leadership” ja sen sisällään pitämät merkitykset ovat lähellä kotimaisessa kirjallisuudessa esiintyvää pedagogisen joh-

tamisen (Taipale 2004, 72; Tukiainen 1999, 27) käsitettä. Kummassakin käsitteessä rehtori pyrkii parantamaan oppimista ja sen edellytyksiä muun muassa opetussuunnitelman kehittämisen avulla. Käsitteet eivät kuitenkaan ole synonyymejä ja pedagogisen johtamisen käsitettä onkin viimeaikoina suosittu sen oppilaslähtöisemmän lähestymistavan vuoksi.

Pedagoginen johtajuus voidaan nähdä esimiehen kykynä ohjata alaisiaan kohti yhteistä päämäärää opettamalla ymmärrystä, keskustelua ja vuorovaikutuksen hallitsemista avoimuuden keinoin. Parhaimmillaan se on sosiaalinen prosessi, jossa esimies vaikuttaa alaisiinsa. (Taipale 2004, 72.) Tukiainen (1999, 27) muodostaa pedagogisen johtajuuden kahdesta osasta, jotka ovat ihmisten johtaminen (leadership) ja asioiden johtaminen (management), jotka heijastelevat pohjoismaista tapaa jakaa koulun johtaminen pedagogiseen ja hallinnolliseen johtamiseen. (Goldring ym. 2008; Mustonen 2003, 59.) Koulun pedagoginen johtaminen voidaan nähdä niin aktiivisena kannustuksena, tukena ja koulun ulkopuolelta tulevien suunnanmääritysten tulkitsemisena kuin myös koettuina tarpeina uudistua ja uudistaa koulua (Erätuuli & Leino 1992, 12). Kouluansa pedagogisesti johtava rehtori pyrkii lisäämään niin oppilaiden kuin opettajienkin oppimista (Webb 2005).

Opetusministeriön selvityksen opettajankoulutuksen kehittämisestä (2001) mukaan peruskoulujen sisäinen pedagoginen toiminta on muuttunut vain vähän viimeisen kahdenkymmen vuoden aikana. Rehtorit käyttävät ajastaan keskimäärin vain noin 6 prosenttia pedagogiseen johtamiseen. Valtioneuvoston uusien koululakien vaikutusta ja laeissa asetettujen tavoitteiden toteutumista koskevan selonteon (2002) mukaan oppivan organisaation mukainen työmenetelmien kehittäminen koulutasolla vaatii keskeisesti pedagogista johtajuutta. Koulun opetuskulttuurin kehittämisvastuu on selonteon mukaan koulun rehtorilla. Sivistysvaliokunta pitää valtioneuvoston selonteon pohjalta tulevaisuuden tavoitteena koulujen pedagogisen ja henkilöstöjohtajuuden vahvistamista, mikä mahdollistetaan oppilaitosten rehtoreille ja johtoryhmille suunnatulla koulutustoiminnalla. Opetusministeriön (2001) selvityksen mukaan pedagoginen johtaminen on lisääntyneiden hallinnollisten tehtävien ja talousjohtamisen paineessa nostettava rehtoreiden perustehtäväksi

Pedagogisen johtajuuden tärkeyden koulun kehittämässä havaitsi myös Lonkila (1990) aikaisemmin mainitussa tutkimuksessaan. Jo tuolloin tutkittavat olivat sitä mieltä, että pedagogiseen johtamiseen tulisi vapauttaa aikaa hallinnollisia rutiineja vähentämällä. Rehtorin pedagogisia tehtäviä olivat tutkimuksen mukaan:

- Oppilaisiin kohdistuvat tehtävät, kuten oppilaiden puhuttelu, oppilashuoltotyöryhmien työhön osallistuminen ja oppilasarvostelun seuraaminen
- Opettajiin kohdistuvat tehtävät, kuten opetuksen seuraaminen, työrauhan ylläpitämiseen liittyvät tehtävät ja uusien opettajien työhön ohjaaminen
- Kodin ja koulun yhteistyön järjestäminen ja johtaminen
- Muut pedagogisen toiminnan alueet, kuten yhteydenpito viranomaisiin, yhteishengen luominen, täydennyskoulutuksen järjestäminen ja alaisten oikeusturvasta huolehtiminen
- Koulun opetussuunnitelman kehittämiseen liittyvät tehtävät, kuten opetussuunnitelman kehittämistyön johtaminen, tuntikehyksen käytön suunnittelu sekä materiaalin suunnittelu ja hankinta

3.4 Rehtori ja opetussuunnitelmatyö

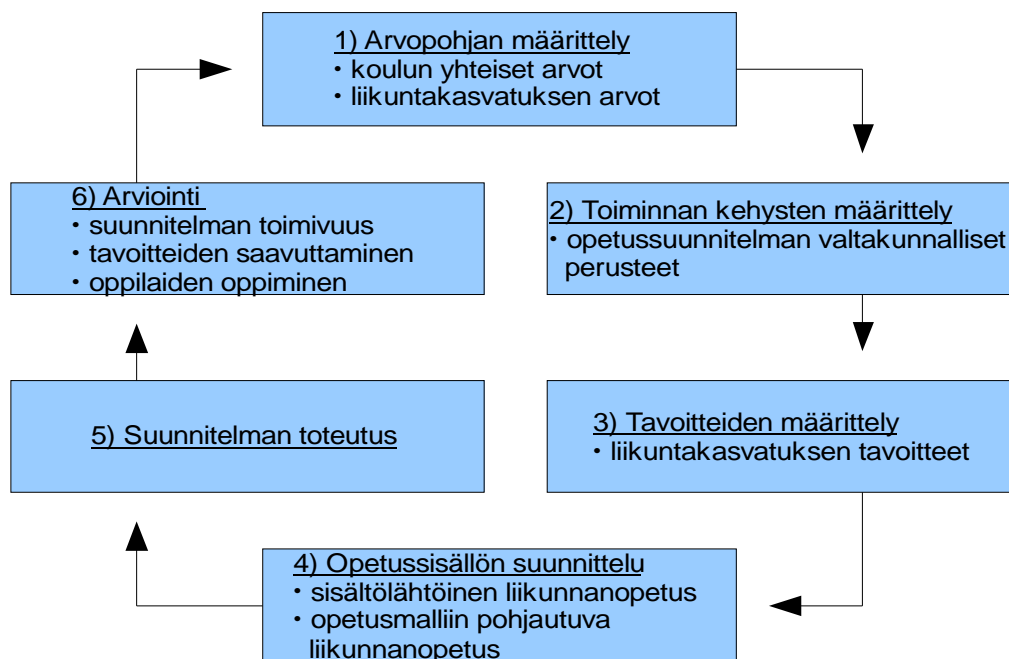
Syrjäläisen (1994) mukaan koulukohtainen opetussuunnitelmatyö avaa rehtoreille todelliset mahdollisuudet toteuttaa kouluissaan muutosta. Opetussuunnitelmaprosessin vaiheita ovat tutkineet muun muassa Hsiao, Chen ja Yang (2008), jotka jakoivat koulun opetussuunnitelmatyön suunnittelu-, tekemis-, toteutus- ja arviointivaiheeseen. Rehtorin rooli opetussuunnitelmatyössä on monipuolinen ja eri roolit painottuvat eri tavoin näiden neljän vaiheen aikana.

Suunnitteluvaiheessa rehtorin tärkeimmäksi tehtäväksi katsottiin koulun vision muokkaaminen. Lisäksi tässä vaiheessa nousivat esiin opetussuunnitelmatyön operationaalinen järjestäminen ja voimavarojen tarjoaminen suunnittelulle. Opetussuunnitelman tekemisvaiheessa rehtorin tärkein tehtävä oli opetussuunnitelman tekemisen johtaminen,

mutta tärkeäksi katsottiin myös vuorovaikutuksen ja yhteistyön helpottaminen. Opetussuunnitelman toteuttamisen ollessa ajankohtainen katsottiin rehtorin tärkeimmäksi tehtäväksi kollegoiden erityisosaamisen vaaliminen ja vahvistaminen. Lisäksi tutkittavat nostivat esiin kontrollin, ongelmien ratkaisemisen sekä organisaation kulttuurin rakentamisen. Viimeisessä vaiheessa rehtorin on edistettävä opetussuunnitelman arviointia sekä reflektoitava arvioinnista saatuja tuloksia. (Hsiao ym. 2008.)

Lawrenz, Huffman ja Lavoie (2005) on tutkinut onnistuneen opetussuunnitelmaprosessin edellytyksiä. Tutkimuksen pohjalta rehtoreille luotiin seitsemän ohjetta onnistuneeseen opetussuunnitelman uudistamiseen. Ensimmäiseksi osaava opetussuunnitelmatyötä johtava rehtori sitoutuu pitkäjänteiseen ja voimavaroja vaativaan kehitystyöhön. Toiseksi hän sitouttaa koko yhteistyöverkoston uudistukseen, jotta kaikki tuntisivat osallistuneensa siihen. Kolmannen ohjeen mukaan rehtorin on myös itse haluttava uudistusta ja mukauduttava siihen. Neljänneksi tutkijat suosittelivat ainekohtaisten yhteishenkilöiden nimeämistä työtaakan keventämiseksi ja opettajien erityisosaamisen esille tuomiseksi. Viidennen ohjeen mukaan rehtorin on saatava myös opettajat haluamaan uudistusta, jotta se onnistuisi. Kuudenneksi rehtorin on ymmärrettävä mahdolliset ylimääräiset ulkopuolelta tulevat paineet. Viimeinen ohje kehottaa rehtoreita keräämään todisteita uudistuksen myönteisistä vaikutuksista. (Lawrenz ym. 2005.)

Liikunnan opetussuunnitelmaprosessia ohjaavat ylemmän tason opetussuunnitelmien lisäksi yhteiskunnassa ja koulussa vallitsevat arvot sekä liikuntakasvatuksen arvot. Heikinaro-Johansson ja Hirvensalo (2007) esittävät liikunnan opetussuunnitelman laadintaprosessin seuraavanlaisena:

KUVIO 1. Liikunnan opetussuunnitelman laadintaprosessi. (Heikinaro-Johansson & Hirvensalo 2007, 98.)

Heikinaro-Johanssonin ja Hirvensalon kuviota voidaan verrata Hsiaon ym. (2008) tekemään jakoon opetussuunnitelmatyön vaiheista. Ensimmäisenä vaiheena kuviossa on arvopohjan määrittely, jonka lähtökohtana on kysymys liikunnanopetuksen tarkoituksesta. Mitä liikunnanopetuksella halutaan tarjota oppilaille? Tässä vaiheessa rehtorin vaikutus liikunnan opetussuunnitelman muodostumiseen on suuri, sillä Hsiaon ym. (2008) mukaan koulun vision muokkaaminen on rehtorin tärkein tehtävä opetussuunnitelman suunnitteluvaiheessa. Seuraavaksi luodaan kehykset ainekohtaiselle opetussuunnitelmatyölle. Opetussuunnitelmien perusteissa on ainekohtaiset osiot, jotka ovat sitovia määräyksiä, mikä tarkoittaa sitä, että niitä on käytettävä myös koulukohtaisessa opetussuunnitelmatyössä. Kolmannessa vaiheessa määritellään liikuntakasvatuksen tavoitteet, jotka myös tukeutuvat valtakunnallisiin opetussuunnitelman perusteisiin. Neljännessä ja viidennessä vaiheessa liikunnanopettajan rooli on suuri rehtorin luottaessa henkilökuntansa erityisosaamiseen. Kuten Hsiao ym. (2008) on määritellyt, on rehtorin tehtävä arviointivaiheessa opetussuunnitelman arvioinnin edistäminen sekä tulosten reflektointi. Opetussuunnitelman kehittäminen on jatkuva prosessi, minkä vuoksi arvioinnilla voidaan vaikuttaa huomattavasti opetussuunnitelman kehittämiseen. (Heikinaro-Johansson & Hirvensalo 2007, 98; Hsiao ym. 2008.)

4 TUTKIMUSONGELMAT

Tässä tutkimuksessa pyrin kartoittamaan ja kuvailemaan jyvaskyläläisten rehtoreiden käsityksiä koululiikuntaa koskevista haasteista ja niiden ratkaisumahdollisuuksista. Lisäksi pyrin kartoittamaan heidän käsityksiään koululiikunnan parantamiseen tähtäävistä yhteiskunnan tukitoimista. Pyrin myös selvittämään, eroaako suhtautuminen väittämiin sukupuolen, tutkintoalan tai kouluasteen mukaan. Tutkimus on Jyväskylän yliopiston liikuntatieteiden laitoksen ja Brooklyn College of the City University of New Yorkin yhteistyöprojekti.

Tarkoitukseni oli vastata seuraaviin tarkempiin tutkimuskysymyksiin:

1. Mitä liikunnanopetusta koskevia haasteita ja niiden ratkaisumahdollisuuksia rehtorit näkevät koulussaan?
2. Miten rehtorit haluaisivat yhteiskunnan tukevan koulujen liikunnanopetusta?
3. Eroavatko rehtoreiden koululiikuntaan liittyvät käsitykset heidän sukupuolensa, tutkintoalansa tai kouluasteensa mukaan?

5 MENETELMÄT

5.1 Tutkittavat

Tutkimuksen perusjoukon muodostavat kaikki Jyväskylän alueen perusopetuksen ja lukioiden 57 rehtoria. Perusjoukosta tutkimukseen saatiin 30 rehtorin otos (53%). Rehtoreista enemmistö eli 20 (67%) oli miehiä ja 9 (30%) naisia. Viiden (17%) rehtorin tutkintoala oli humanistinen, 19 (63%) kasvatustieteellinen, 3 (10%) liikuntatieteellinen, 2 (7%) yhteiskuntatieteellinen ja yhden (3%) luonnontieteellinen. Alakoulussa työskenteli 17 (57%) rehtoria, yläkoulussa 4 (13%), lukiossa 2 (7%) ja yhtenäiskoulussa 5 (17%). Lisäksi muussa koulumuodossa työskenteli 1 (3%) rehtori. Yksi rehtori oli jättänyt sukupuolensa, tutkintoalansa ja työpaikkansa koulumuodon mainitsematta.

5.2 Tutkimuksen kulku

Aloitin tutkimukseen valmistautumisen syksyllä 2008 tutustumalla Howard Z. Zengin laatimaan tutkimuksen kansainväliseen suunnitelmaan ja kyselylomakkeeseen. Suomen lomakkeen lokakuussa 2008 pyrkien säilyttämään sisällön ja sanamuodot mahdollisimman tarkasti alkuperäistä vastaavina. Suomennettu lomake lähetettiin yhdelle jväskyläläiselle rehtorille testausta ja kommentointia varten marraskuussa 2008. Rehtorin kommenttien sekä oman ja LitT Mirja Hirvensalon arvioinnin perusteella kyselylomaketta muokattiin hieman vastaamaan paremmin Suomen koulutusjärjestelmää. Syksyllä 2008 aloitin myös tutustumisen alan kirjallisuuteen ja aikaisempiin tutkimuksiin. Syksyn 2008 ja kevään 2009 aikana kirjoitin tähän tutkimukseen kirjallisuuskatsauksen saaden tukea kandidaatintutkielman seminaaritapaamisista.

Tutkimus tehtiin nettikyselynä. Rehtoreita lähestyttiin sähköpostilla ensimmäisen kerran tammikuussa 2009, mutta tuolloin teknisten ongelmien vuoksi kyselylomakkeeseen johtava linkki ei toiminut. Toisen kerran kysely lähetettiin maaliskuussa 2009 Jyväsky-

län koulutoimen kautta. Sähköposti lähetettiin kaikille 57 rehtorille, joista kohtuullisen ajan kuluessa vastauksen antoi 30. Kyselyyn vastasi näin ollen 53% sähköpostin saaneista rehtoreista. Rehtorit antoivat vastaukset muiden työtehtäviensä lomassa, oman ajankäyttönsä puitteissa sekä ilman valvontaa. Kyselylomake oli tehty siten, että annetut vastaukset koodautuivat automaattisesti SPSS-ohjelmaan, mikä säästi paljon vaivaa.

5.3 Mittari ja muuttujat

Aineiston keräämiseen käytin suomentamaani Howard Z. Zengin laatimaa kyselylomaketta (LIITE 2). Kyselylomakkeessa on 24 väittämää, kuten ”*Liikunnanopetuksen ryhmäkoot ovat koulussamme liian suuria*” tai ”*Olisi tärkeää, että jo alaluokilla liikunnan aineenopettajat opettaisivat liikuntaa*”. Väittämillä pyrittiin kartoittamaan vastaajien käsityksiä koululiikunnan haasteista, niiden ratkaisumahdollisuuksista sekä liikunnan asemasta koulussa. Rehtorit antoivat vastauksensa asteikolla 1=*samaa mieltä*, 2=*ei kommenttia*, 3=*eri mieltä*.

Kyselylomakkeessa oli myös vastaajien taustatietoja kartoittava osa, jossa kysyttiin vastaajien sukupuolta, tutkintoalaa, työpaikan kouluastetta sekä työsuhteen muotoa. Rehtoreiden taustamuuttujista tutkintoalaa vaihtoehdoilla a) *humanistinen*, b) *musiikin*, c) *kasvatustieteellinen*, d) *liikuntatieteellinen*, e) *yhteiskuntatieteellinen*, f) *psykologian*, g) *luonnontieteellinen* ja h) *jokin muu, mikä?* kartoittanut kysymys luokiteltiin ristiintaulukointia varten kaksiluokkaiseksi muotoon 1=*kasvatustieteellinen*, 2=*muut*. Myös rehtoreiden työpaikan kouluastetta vaihtoehdoilla a) *peruskoulun alaluokilla*, b) *peruskoulun yläluokilla*, c) *lukiossa*, d) *yhtenäiskoulussa*, e) *muussa koulumuodossa* kartoittanut kysymys muutettiin kaksiluokkaiseksi muotoon 1=*alakoulu*, 2=*muut*.

5.4 Aineiston käsittely

5.4.1 Määrällinen aineiston käsittely

Käsittelin määrällistä aineistoa SPSS for Windows 17.0 -ohjelmalla. Taulukosta 1 ilmenee tutkimuksessa käytetyt tilastolliset menetelmät sekä niiden käyttötarkoitus.

TAULUKKO 1. Tutkimuksessa käytetyt tilastolliset menetelmät ja niiden käyttötarkoitus

Tilastollinen menetelmä	Käyttötarkoitus
Jakaumat, ristiintaulukointi	Aineiston kuvailu
χ^2 -testi(Fisherin tarkka testi)	Ryhmien välisten keskiarvojen erojen merkitsevyyden testaus

5.4.2 Laadullinen aineiston käsittely

Eskolan ja Suorannan (1996) mukaan laadulliseen aineistoon voi soveltaa myös määrällistä analyysiä. Kvantifointi on aineiston määrälliseksi tekemistä, jolla voidaan hallita aineistoa ja päästä alkuun analyysissä. Kvantifioinnissa aineisto voidaan luokitella ja jokaisen luokan sisältämät maininnat esittää taulukossa. Luokittelu taas on yksinkertainen aineiston järjestämisen muoto, jota voidaan pitää määrällisenä analyysinä sisällön teemoin. (Eskola & Suoranta 1996, 127; Tuomi & Sarajärvi 2004, 95.)

Tutkimuksen avoimet kysymykset kartoittivat liikunnanopetuksen haasteita, niiden ratkaisumahdollisuuksia ja yhteiskunnan mahdollisia tukimuotoja. Luokittelin vastaukset 3-4 luokkaan, minkä jälkeen tein jokaisesta avoimesta kysymyksestä kuvion, jossa näkyy vastaajien lukumäärät. Esimerkki luokitteluprosessista ilmenee taulukosta 2.

TAULUKKO 2. Esimerkki luokitteluprosessista

Alkuperäisilmaisu	Luokka
Resurssivajetta on välineiden hankintaan...	
Uimaopetuksen järjestäminen on kustannussyistä lähes mahdotonta...	Koulun talouteen liittyvät haasteet
...liian vähän rahaa kaluston uusi-miseen	

5.5 Tutkimuksen luotettavuus

Metsämuurosen (2006, 64) mukaan määrällisen tutkimuksen luotettavuutta on perinteisesti kuvattu kahdella termillä: reliabiliteetilla ja validiteetilla. Kumpikin termi liittyy luotettavuuteen, mutta Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 231) mukaan tutkimuksen reliabelius tarkoittaa tutkimuksen kykyä antaa toistettavaa ja ei-sattumanvaraista tietoa, kun taas validius tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä sen on tarkoituskin mitata.

Hirsjärven ym. (2009, 232) mukaan laadullisessa tutkimuksessa käsitteitä validiteetti ja reliabiliteetti ei mielellään käytetä. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa se, että tutkija kuvaa rehellisesti ja tarkasti tutkimuksen kulun ja esimerkiksi luokittelun syntymiseen vaikuttaneet tekijät. Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimuksen kulun mahdollisimman tarkasti. Pattonin (2002, 566) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tutkija tuo aina aikaisemman tietämyksensä aiheesta mukaan tutkimukseen. Tämän vuoksi olisi hyvä, jos laadullinen raportointi sisältäisi joitain tietoja tutkijasta. Siksi olen edempänä lyhyesti avannut esiyttämykseni rehtoreista koululiikunnan vaikuttajina.

Useiden tutkimusmenetelmien käyttäminen tuottaa luotettavampaa tietoa (Hirsjärvi ym. 2009, 233; Metsämuuronen 2003, 208; Patton 2002, 247). Tässä tutkimuksessa väitteiden ja taustatietoja kartoittaneiden kysymysten lisäksi käytettiin kolmea avointa kysymystä, joilla kartoitettiin rehtoreiden kouluissaan havaitsemia liikunnanopetuksen haasteita, niiden ratkaisumahdollisuuksia sekä rehtoreiden toiveita yhteiskunnan koulujen liikunnanopetukselle antaman tuen muodoista.

5.5.1 Määrällisten tutkimusmenetelmien luotettavuus

Validiteetti voidaan jakaa ulkoiseen validiteettiin ja sisäiseen validiteettiin (Metsämuuronen 2006, 64). Ulkoinen validiteetti määrittelee tutkimustulosten yleistettävyyttä. Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan mielestäni pitää ainakin suuntaa antavina esimerkeinä Keski-Suomen kouluissa toimivien rehtoreiden näkemyksistä, sillä vastaukset kerättiin koko Jyväskylän kaupungin alueen koulujen rehtoreilta. Rehtori työskentelevät näin ollen laajalti erikokoisissa kouluissa ja koulujen sijainti (kaupunki / maaseutu) on vaihtelevaa. Lisäksi vastausprosenttia (53) voidaan pitää nettikyselyksi hyvänä. Mahdollisen johtamiskulttuurin, oppilasaineksen tai kouluympäristön vaihtelun vuoksi en suosittelisi Keski-Suomea laajempaa yleistämistä.

Hirsjärven ym. (2009, 232) mukaan sisäisen validiteetin kannalta tärkeintä on se, että mittari mittaa haluttua asiaa tutkijan haluamalla tavalla. Mittari kuitenkin aiheuttaa aina virhettä tuloksiin. Tässä tutkimuksessa tätä virhettä on pyritty vähentämään suomentamalla alkuperäisen kyselylomakkeen kysymykset tarkasti ja helposti ymmärrettävään muotoon. Lisäksi suomennettu kyselylomake testattiin yhdellä rehtorilla, jonka ehdotusten mukaan lomakkeen käsitteitä ja kysymysten sanamuotoja muutettiin vastaamaan paremmin tarkoitusta. Valmiissa nettikyselyssä kyselyohjelma antoi vastaajan valita vain yhden vastausvaihtoehtoista, mikä vähensi mahdollisia epäselvyyksiä vastaustilanteessa. Sosiaalinen suotavuus on Paulhusin (2002) mukaan sitä, että vastaaja pyrkii vastauksillaan antamaan itsestään myönteisen kuvan. Tässä tutkimuksessa rehtorit vastasivat kysymyksiin anonyymisti ja ilman valvontaa, mikä saattaa vähentää sosiaalisen suotavuuden aiheuttamaa virhettä.

Reliabiliteetti voidaan laskea kolmea eri tietä, joita ovat toistomittaus, rinnakkaismittaus sekä mittarin sisäisen yhtenäisyyden, konsistenssin, tarkastelu. (Metsämuuronen 2006, 65.) Tässä tutkimuksessa toistomittaus oli aikataulullisesti mahdoton ja myöskään rinnakkaismittaus ei onnistunut, sillä käytössä ei ollut vastaavaa mittaria, jota olisi voinut käyttää. Metsämuurosen (2006, 65) mukaan mittarin sisäistä konsistenssia lasketaan usein jakamalla mittari erilaisiin puoliskoisiin, split-halfeihin ja laskemalla niiden väliset korrelaatiot. Jos mittarin kaikki osiot mittaavat samaa asiaa, on sama kuinka nämä puolitukset muodostetaan. Muun muassa yleinen reliabiliteetin mittari, Cronbachin alfa perustuu tähän olettamukseen. (Metsämuuronen 2006, 66.) Tässä tutkimuksessa kyselylomakkeen kaikki muuttujat mittasivat vastaajien suhtautumista itsenäisiin väittämiin, minkä vuoksi summamuuttujien muodostaminen ja niiden sisäisen yhteneväisyyden tarkastelu Cronbachin alfakertoimella ei ollut mahdollista.

5.5.2 Luokitteluun vaikuttanut esiymmärrys

Tein tähän tutkimukseen kirjallisuuskatsauksen lukuvuoden 2008–2009 aikana, ennen kuin luokittelin kyselylomakkeen avoimesta osasta saamani vastaukset. Kirjallisuuskatsauksessa perehdyin rehtorin työtä koskevaan kotimaiseen ja ulkomaiseen kirjallisuuteen, minkä kautta käsitykseni rehtorin työstä kokonaisuutena ja työn mahdollisuuksista lisääntyi huomattavasti. Myös rehtoriuden ongelmakohtia käsiteltiin monissa tutkimuksissa, joista sain käsityksen mahdollisista koulujen liikunnanopetusta koskevista haasteista ja rehtorin mahdollisuuksista vaikuttaa niihin.

Luokittelun aikana opiskelin kolmatta vuotta Jyväskylän yliopistossa liikuntapedagogiikkaa. Käsitykseni koulujen liikunnanopetuksen arjesta on parantunut huomattavasti opiskelujeni aikana siitä, mitä se oli käytyäni läpi pedagogisten perusopintojen opetusharjoittelun. Opiskelujeni aikana puheenaiheet niin luennoilla kuin myös luentojen ulkopuolella ovat usein olleet lähellä koululiikuntaa. Liikunnanopetuksen haasteista ja ratkaisumahdollisuuksista enemmän tietääkseni minulla täytyisi olla kokemusta opettajan työstä kentällä tai enemmän harjoittelukokemusta.

Olen seurannut tiedotusvälineistä kansallista ja maailmanlaajuista taloustilannetta, mikä näkyi myös rehtoreiden antamissa avoimissa vastauksissa. Myös lainsäädäntö ja koulujen talous on ollut näkyvästi esillä talouslaman aikana, mutta muuten minulla ei näistä ole kirjoista lukemaani tietoa parempaa käsitystä.

6 TULOKSET

6.1 Liikunnanopetuksen haasteet ja niiden ratkaisumahdollisuudet

6.1.1 Liikunnanopetuksen haasteet

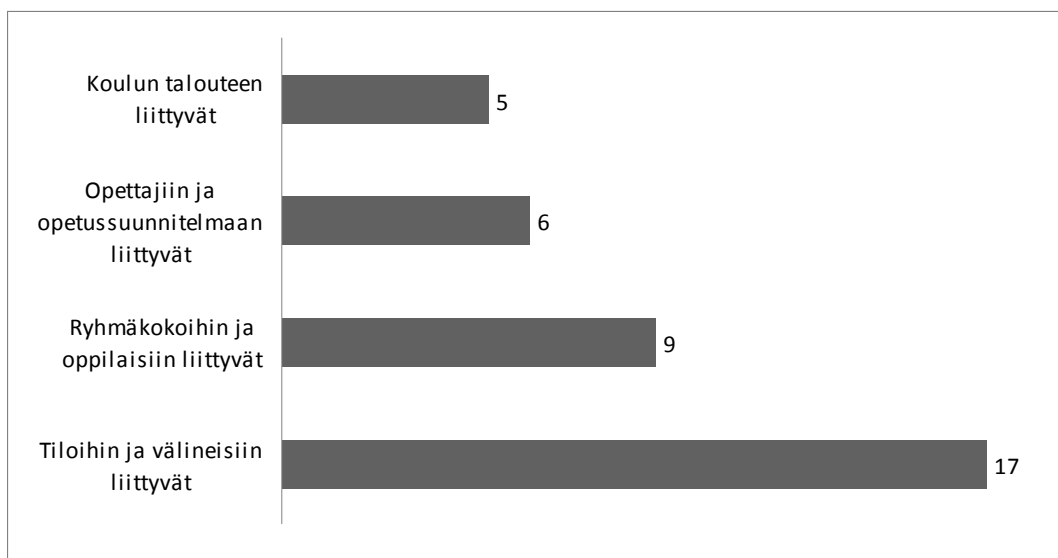
Tutkin rehtoreiden mielipiteitä liikunnanopetuksen haasteista seitsemän väittämän sekä avoimen kysymyksen avulla. Väittämien vastauksia analysoidessani käytin apuna jakaumia, jotka ilmenevät taulukosta 3.

TAULUKKO 3. Koululiikunnan haasteiden jakaumat (n=29)

Koululiikunnan haasteet	Samaa mieltä %	Ei kommenttia %	Eri mieltä %
”Nyky-yhteiskunnassa oppimiseen vaikuttaa monia negatiivisia asioita, kuten huumeet, alkoholi, uhkapeli ja jengit”	76	10	14
”Taloudelliset puutteet vaikeuttavat liikuntatilojen parantamista ja -välineiden hankkimista koulussamme.”	72	7	21
”Lapset ovat laiskempia kuin ennen ja tavalliseen kuntoiluun ei enää riitä motivaatioita.”	35	38	28
”Vanhempien tuki ja osallistuminen koululiikunnan ja liikuntatapahtumien järjestämiseen on erittäin vähäistä.”	31	24	45
”Liikunnanopetuksen ryhmäkoot ovat koulussamme liian suuria.”	31	14	55
”Lapset ovat kurittomampia ja työmoraaliltaan heikompia kuin koskaan.”	17	28	55
”Koulussamme on epäpäteviä henkilöitä opettamassa liikuntaa.”	4	4	93

Vastaajista suurin osa oli sitä mieltä, että oppimiseen vaikuttaa monia koulun ulkopuolisia kielteisiä asioita, mutta lapset itse eivät ole aikaisempaa kurittomampia tai heikompia työmoraaliltaan. Lähes kolme neljäsosaa rehtoreista näki taloudellisten puutteiden vaikeuttavan liikunnanopetuksen järjestämistä kouluissaan, mutta vain kolmasosa katsoi, että liikunnanopetuksen ryhmäkoot olivat heidän koulussaan liian suuria. Kolmasosa rehtoreista koki, että vanhempien osallistuminen koululiikunnan järjestämiseen on vähäistä. Lähes kaikkien rehtoreiden koulussa oli pätevä liikunnanopettaja opettamassa liikuntaa.

Avoimissa kysymyksissä liikunnanopetuksen haasteista tuli yhteensä 37 mainintaa, jotka luokittelin neljään luokkaan. Luokat ja mainintojen lukumäärät luokittain ilmenevät kuvioista 2.

KUVIO 2. Liikunnanopetuksen eri haasteiden mainintojen lukumäärät luokittain (n=37)

Rehtorit mainitsivat tyypillisesti useamman kuin yhden liikunnanopetuksen haasteen, kuten eräs miesrehtori on kyselylomakkeeseensa kirjannut:

Resurssivajetta on välineiden hankintaan, opetusryhmien koko välillä liian suuri - heterogeeniset oppilaat ja joukossa erityistä tukea tarvitsevia, pihan leikki- ja liikuntavälineet puutteelliset.

Tiloihin ja välineisiin liittyviä mainintoja oli vastauksissa eniten. Rehtorit, jotka mainitsivat tiloihin ja välineisiin liittyviä haasteita näkivät parannettavaa muun muassa liikuntasalin koossa, välineiden määrässä ja ulkoliikuntapaikkojen saatavuudessa. Osa haasteista johtui myös liikuntatilojen suunnittelusta:

Liikuntasali on liian pieni ja huonosti suunniteltu (iso ikkuna, liian vähän avointa seinäpintaa). Liikuntasali on sijoitettu päiväkotikoulurakennuksen keskelle; parhaiden liikuntatuntien aikana päiväkodin lapset ovat päiväuunilla!!!! Järjen käyttö on unohdettu tätä rakennusta suunniteltaessa. (Naisrehtori)

Ryhmäkokoihin ja oppilaisiin liittyvät liikunnanopetuksen haasteet olivat toiseksi suurin luokka. Rehtorit pitivät ryhmäkokoja yleensä liian suurina ja oppilasryhmiä liian heterogeenisinä. Haasteelliseksi rehtorit kokivat myös oppilaiden motivaation puutteen. Kuitenkin vain yksi naisrehtori näki koulunsa liikunnanopetuksen haasteet pelkästään oppilasaineksesta johtuvina:

"Vetelehtiminen", varsinkin ulkoliikunta joillekin vastenmielistä. Ei halua vaihtaa liikuntavaatteita. Opettajien käskyjen noudattamatta jättäminen. Lintsaaminen.

Kolmanneksi suurin luokka muodostui opettajiin ja opetussuunnitelmaan liittyvistä maininnoista. Opetussuunnitelmaan liittyvissä maininnoissa tyypillistä oli liikuntatuntien vähäinen määrä. Opettajiin liittyvät maininnat käsittelivät joko opettajan motivaatiota tai opettajien välistä yhteistyötä:

... liikunnanopettajista osa on erinomaisen motivoituneita, osa väsähtäneitä. (Miesrehtori)

... Liikunnanopettajien keskinäinen työn koordinointi voisi olla tehokampaa. (henkilösuhteet) ... (Miesrehtori)

Koulun talouteen liittyvät maininnat muodostivat neljännen luokan. Taloudellisia haasteita maininneet rehtorit kaipasivat rahaa lähinnä kuluvan kaluston uusimiseen. Vain yksi miesrehtori näki taloudellisten haasteiden rajoittavan suoraan opetuksen järjestämistä: ”*Uimaopetuksen järjestäminen on kustannussyistä lähes mahdotonta*”.

Suurin osa rehtoreista näki haasteita koulunsa liikunnanopetuksessa, mutta muutama vastaus piti sisällään myös myönteisemmän viestin: ”*Ei ongelmia tällä hetkellä*”.

6.1.2 Liikunnanopetuksen haasteiden ratkaisumahdollisuudet

Rehtoreiden käsityksiä liikunnanopetuksen haasteiden ratkaisumahdollisuuksista selvitin seitsemän väittämän vastausten jakaumien, sekä avoimen kysymyksen avulla. Vastauksien jakaumat ilmenevät taulukosta 4.

TAULUKKO 4. Koululiikunnan haasteiden ratkaisumahdollisuuksia koskevien vastausten jakaumat (n=29)

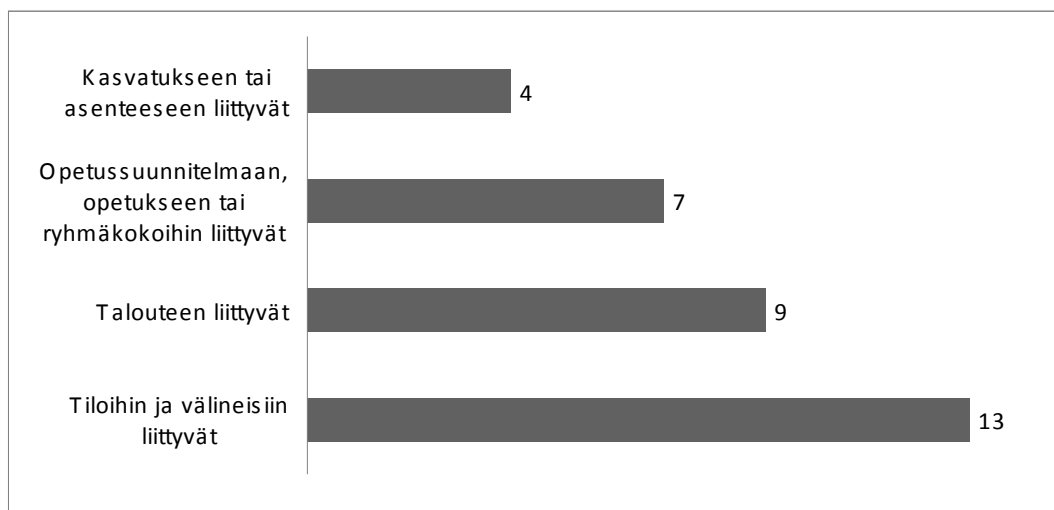
Koululiikunnan haasteiden ratkaisumahdollisuudet	Samaa mieltä %	Ei kommenttia %	Eri mieltä %
”Sopivat ryhmäkoot ovat koulussamme tärkeä asia laadukkaan liikunnanopetuksen tarjoamisessa”	97	3	0
”Asianmukaiset liikuntatilat ja välineet ovat tärkeitä tekijöitä lasten ja nuorten kannustamisessa säännölliseen fyysiseen aktiivisuuteen.”	93	7	0
”Liikunnanopettajien tulisi yrittää entistä enemmän motivoida lapsia ja nuoria liikkumaan liikuntatunneilla ja vapaa-aikana.”	83	10	7
”Se, että pätevät liikunnanopettajat opettavat koulussamme on tärkeä tekijä kehitettäessä lasten ja nuorten liikuntaa.”	83	3	14

”Pienemmät ryhmäkoot liikunnanopetuksessa ovat kiireellinen ja hyvin tarpeellinen muutostavoite.”	43	32	25
”Koulujen on erittäin tärkeää tarjota säännöllisiä liikuntamahdollisuuksia myös kouluajan ulkopuolella.”	42	31	28
”Olisi tärkeää, että jo alaluokilla liikunnan aineenopettajat opettaisivat liikuntaa”	21	3	76

Suurin osa rehtoreista ei nähnyt tarvetta liikunnan aineenopettajille alakoulussa, mutta se, että pätevät liikunnanopettajat opettavat koulussa liikuntaa takasi rehtoreista kuitenkin koululiikunnan laadun. Suurimman osan mielestä liikunnanopettajien tulisi entistä enemmän motivoida oppilaita liikuntaan. Lähes puolet rehtoreista oli sitä mieltä, että koulujen tulisi tarjota säännöllisiä liikuntamahdollisuuksia myös kouluajan ulkopuolella. Rehtorit pitivät ryhmäkokojen pienentämisestä sekä asianmukaisista liikuntatiloista ja -välineistä tärkeänä tekijänä kannustettaessa nuoria liikkumaan.

Avoimissa kysymyksissä liikunnanopetuksen haasteiden ratkaisumahdollisuuksia mainittiin 33. Luokittelin vastaukset neljään luokkaan. Luokat ja mainintojen määrät luokittain ilmenevät kuviosta 3.

KUVIO 3. Liikunnanopetuksen haasteiden ratkaisumahdollisuuksien mainintojen lukumäärät luokittain (n=33)

Kuten kysyttäessä liikunnanopetuksen haasteita, oli myös haasteiden ratkaisumahdollisuuksia kysyttäessä vastaajille tyypillistä mainita useita erilaisia mahdollisuuksia. Kaksi suurinta luokkaa muodostui tiloihin ja välineisiin sekä talouteen liittyvistä maininnoista. Tyypillisiä tiloihin, välineisiin tai talouteen liittyviä ratkaisumahdollisuuksia olivat muun muassa:

Pihasaneeraus, oppimateriaalimäärärahan korotus välinehankintoihin, riittävä oppilaskohtainen indeksi opetuksen järjestämiseen. (Miesrehtori)

Lisärakentaminen (toiveajattelua tässä taloudellisessa tilanteessa), välineiden yhteishankinta kuntakohtaisesti ... (Miesrehtori)

Opetussuunnitelmaan, opetukseen tai ryhmäkokoihin liittyvät maininnat käsitelivät lähinnä liikunnanopetuksen tuntimäärien lisäämistä ja ryhmäkokojen pienentämistä. Yhden miesrehtorin koulussa oli myös pyritty muuttamaan liikunnanopetuksen luonnetta:

... Liikunnan opetuksen luonnetta on muutettu erityisesti yläkoulussa kaikille iloa ja virkistystä tuovaksi, kilpailut on karsittu minimiin ...

Osa rehtoreista pyrki ratkaisemaan joitakin liikunnanopetuksen haasteita myös kasvatuksellisilla ja asenteellisilla toimenpiteillä:

Keskustelu, yhteys kotiin, lintsaamisissa rangaistukset, avustaja mukana tunneilla. (Naisrehtori)

Periaate, että olemme ulkona säällä kuin säällä, emme haikaile sitä mitä meillä ei ole, vaan teemme asiat niin hyvin kuin pystymme nykyisillä puitteilla. (Naisrehtori)

6.2 Yhteiskunnan mahdolliset koululiikuntaa parantavat tukimuodot

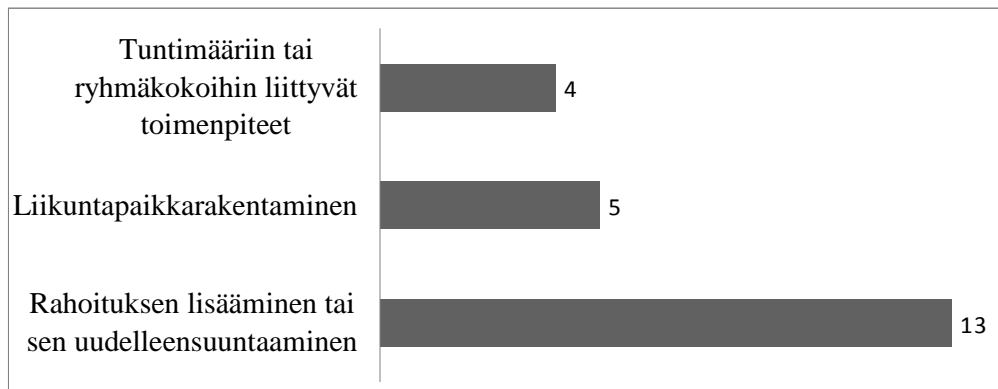
Rehtoreiden mielipiteitä yhteiskunnan mahdollisista tukimuodoista selvitin kolmen väittämän vastausten jakaumien sekä avoimen kysymyksen avulla. Vastausten jakaumat ilmenevät taulukosta 5.

TAULUKKO 5. Yhteiskunnan mahdollisia tukimuotoja koskevien vastausten jakaumat. (n=29)

Yhteiskunnan tukimuodot	Samaa mieltä %	Ei kommenttia %	Eri mieltä %
”Liikkumattomuuteen vaikuttaminen edellyttää kaikkien hallinnon tasojen mukaan tulemistä.”	83	14	3
”Kun liikunnanopetus saa arvostusta ja tukea, lapset ja nuoret omaksuvat helpommin positiivisen ja terveellisen elämäntavan.”	83	14	3
”Yhteiskunnan tulisi ottaa vastuu liikalihavuuden ja fyysisen inaktiivisuuden lisääntymisestä ja korostaa liikunnanopetuksen merkitystä esimerkiksi tuntimääriä lisäämällä.”	52	21	28

Puolet rehtoreista piti yhteiskuntaa vastuullisena liikalihavuuden ja fyysisen inaktiivisuuden lisääntymisestä. Liikkumattomuuteen vaikuttaminen oli vastaajien mielestä kaikkien hallintotasojen yhteinen haaste ja liikunnanopetuksen arvostuksen ja tuen lisääminen nähtiin tärkeänä tekijänä oppilaiden terveellisen elämäntavan kehittymisessä.

Avoimissa kysymyksissä yhteiskunnan mahdollisista tukimuodoista tuli yhteensä 22 mainintaa, jotka luokittelin kolmeen luokkaan. Luokat ja mainintojen määrät luokittain ilmenevät kuviosta 4.

KUVIO 4. Yhteiskunnan mahdollisten eri tukimuotojen mainintojen lukumäärät luokit-
tain (n=22)

Rehtorit toivoivat yhteiskunnalta eniten rahoituksen lisäämistä tai sen uudelleensuun-
taamista. Tyypillinen rahoituksen lisäämistä käsitellyt maininta oli:

*Antavan koululle rahaa opetussuunnitelman mukaisen opetuksen to-
teuttamiseen. (Miesrehtori)*

Rahoituksen uudelleensuuntaaminen oli rehtoreiden mielestä mahdollista esi-
merkiksi ainekohtaisen tai koulukohtaisen rahoituksen tarkistamisella.

*Salia ollaan jo rakentamassa, koulupuolen määrärahoja voisi siirtää
esim. atk-laitteiston ylläpitoa halventamalla (ns. tyhmit päätteet) liikun-
tamäärärahoihin. (Miesrehtori)*

*Otaa koulukohtaiset eroavuudet huomioon ja totetuttaa positiivista dis-
kriminäätiota suuntaamalla resursseja niin, että opetussuunnitelma voi
kaikissa kouluissa toteutua myös liikunnan opetuksen osalta. (Miesreh-
tori)*

Liikuntapaikkarakentamiseen liittyvät maininnat käsitelivät useimmiten lähi-
liikuntapaikkojen lisäämistä, mutta yksi naisrehtori kiinnitti huomiota myös
liikuntapaikkojen suunnitteluun.

*Hyvä suunnittelu on avainasemassa. Kannattaisi käyttää kokemust-
omaavia hyödyksi, jotta vältytään samoilta virheiltiltä.*

Yhteiskunnalta toivottiin myös liikunnanopetuksen tuntimäärien lisäämistä sekä ryhmäkokojen pienentämistä: ”Määrätä katot ryhmien suuruuksille” ja ”Antaa muutaman tunnin lisää tuntikehystä”.

6.3 Sukupuolten, koulumuotojen ja tutkintoalojen väliset eroavaisuudet

Selvitin χ^2 -testillä sitä, eroavatko rehtoreiden koululiikuntaa koskevat käsitykset heidän sukupuolensa (1=nainen, 2=mies), työpaikkansa koulumuodon (1=alakoulu, 2=muut) tai tutkintoalansa (1=kasvatustieteellinen, 2=muut) mukaan. Merkitseviä eroja syntyi alakoulun ja muiden koulumuotojen sekä kasvatustieteellisen ja muiden tutkintoalojen rehtoreiden välillä. Koska alakoulun rehtoreiden tutkintoala oli tässä tutkimuksessa pääosin kasvatustieteellinen, on kyseessä lähes sama ryhmä. Alakoulussa työskentelevien rehtoreiden käsitykset erosivat tilastollisesti merkitsevästi muissa koulumuodoissa työskentelevien rehtoreiden käsityksistä vain kolmen väittämän suhteen (taulukko 6).

TAULUKKO 6. Alakoulussa ja muissa koulumuodoissa työskentelevien rehtoreiden vastauksien eroavaisuudet

	Alakoulu (n=17)		Muut (n=12)		df	χ^2	Fisherin p
	Samaa mieltä %	Eri mieltä %	Samaa mieltä %	Eri mieltä %			
Liikunta on akateeminen oppiaine ja se on oppilaillemme yhtä tärkeä kuin esimerkiksi matematiikka, äidinkieli ja biologia.	50	50	100	0	1	7.059	.010
Lapset ovat kurrittomampia ja työmoraaliltaan	46	55	0	100	1	5.966	.023

---

heikompia kuin
koskaan.

Olisi tärkeää, että jo alaluokilla liikunnan aineen- opettajat opettai- sivat liikuntaa.	0	100	55	46	1	11.802	.001
--	---	-----	----	----	---	--------	------

Tuloksista ilmeni, että alakoulun rehtorit pitävät liikuntaa vähemmän tärkeänä kuin muiden koulumuotojen rehtorit. Alakoulujen rehtorit eivät nähneet tarvetta liikunnan aineenopettajille alakoulussa, kun taas muissa koulumuodoissa työskentelevien rehtoreiden mielestä tällainen tarve oli olemassa. Alakoulussa työskentelevillä rehtoreilla oli myös kielteisempi kuva oppilasaineksesta kuin muiden koulumuotojen rehtoreilla.

7 POHDINTA

7.1 Päätulokset

Tässä tutkimuksessa pyrin kartoittamaan ja kuvailemaan jyvaskyläläisten rehtoreiden käsityksiä koululiikuntaa koskevista haasteista ja niiden ratkaisumahdollisuuksista. Lisäksi halusin selvittää heidän käsityksiään koululiikunnan laadun parantamiseen tähtäävistä yhteiskunnan tukitoimista. Tutkimus on Jyväskylän yliopiston liikuntatieteiden laitoksen ja Brooklyn College of the City University of New Yorkin yhteistyöprojekti. Tutkimus tehtiin kyselylomakkeella, jossa oli määrällinen, laadullinen sekä taustatietoja kartoittava osa. Kyselylomakkeen avoimessa osassa rehtorit mainitsivat useita koululiikunnan haasteita ja niille monipuolisia ratkaisumahdollisuuksia. Kyselylomakkeen suljetun osan väittämiin rehtorit vastasivat pääsääntöisesti koululiikunnan kannalta myönteisesti. Verrattaessa rehtoreiden vastauksia heidän sukupuolensa, työpaikkansa koulu- muodon sekä tutkintoalansa mukaan alakoulussa työskentelevät rehtorit erosivat muissa koulumuodoissa työskentelevistä rehtoreista kolmen väittämän suhteen.

Rehtoreiden vastauksissa silmiinpistävää oli tiloihin ja välineisiin liittyvien haasteiden ja ratkaisumahdollisuuksien suuri määrä ja toisaalta talouteen liittyvien haasteiden vähyys. Yhteensä tiloihin ja välineisiin sekä talouteen liittyvät maininnat kattoivat 60% mainituista haasteista sekä 67% mahdollisista ratkaisuista. Yksinään talouteen liittyvien haasteiden vähyys on ristiriidassa väittämän ”*Taloudelliset puutteet vaikeuttavat liikuntatilojen parantamista ja -välineiden hankkimista koulussamme*” tuloksen kanssa, sillä 72% vastaajista oli väittämän kanssa samaa mieltä.

Kysyttäessä yhteiskunnan tukimuotoja rehtorit kaipasivat selvästi eniten taloudellista tukea. Vastaukset kuten ”*Antavan kouluille rahaa opetussuunnitelman mukaisen opetuksen toteuttamiseen*” ja ”*Resursseja on kuntatasolla tutkailtu - omat voimavarat eivät riitä ja tarvittaisiin apua muualta*” kuvaavat hyvin koulujen taloudellista ahdinkoa.

Tässä tutkimuksessa havaitut liikunnanopetuksen tila-, väline- ja talousongelmat on ha-

vaittu myös kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. (Nikkanen & Ruohotie 1998; Nuori Suomi 2006; Opetushallitus 2007; Picus 2004.)

Tutkimukseen vastanneet rehtorit pitivät opettajien pätevyyttä tärkeänä tekijänä lasten ja nuorten liikunnan kehittämisessä, mutta alakouluun ei kuitenkaan kaivattu liikunnan aineenopettajia. Väittämässä ”*Se, että pätevät liikunnanopettajat opettavat koulussamme on tärkeä tekijä kehitettäessä lasten ja nuorten liikuntaa*” liikunnanopettajan pätevyys onkin luultavasti tulkittu ammattitaidolliseksi pätevyudeksi, sillä suurin osa vastaajista (83%) oli väittämän kanssa samaa mieltä. Kuitenkin suurin osa oli eri mieltä väittämän ”*Olisi tärkeää, että jo alaluokilla liikunnan aineenopettajat opettaisivat liikuntaa*” kanssa. Rehtorit ovat selvästi tyytyväisiä nykyiseen jakoon, jossa alakoulussa liikuntaa opettaa luokanopettaja ja yläkoulusta eteenpäin aineenopettaja. Alakoulussa liikuntaa opettavalta odotetaan kuitenkin ammattitaitoista liikunnanopetusta, mikä saattaa asettaa opettajalle koulutukseensa nähden liian suuria haasteita. UNESCO (1999) on ilmaissut kansainvälisesti huolensa liikunnanopettajien ammattitaidosta. Liikuntaa opettavan opettajan ammattitaito on myös yksi Opetushallituksen (2007) mainitsemista suomalaisen liikunnanopetuksen tämän hetken haasteista vuosiluokilla 1-9. Opetushallituksen laatimassa listassa mainitaan, että vuosiluokilla 1-4 joidenkin opettajien osaaminen ei riitä, minkä vuoksi tarvitaan liikunnanopetukseen erikoistumista. Vuosiluokkien 5-9 heikkoutena nähtiin liikunnan vähäinen osuus luokanopettajakoulutuksessa. (Opetushallitus 2007).

Rehtorit näkivät liikunnanopettajan mahdollisuudet vaikuttaa opetuksen laatuun hyvinä. Suurin osa vastaajista oli samaa mieltä väittämän ”*Liikunnanopettajien tulisi yrittää entistä enemmän motivoida lapsia ja nuoria liikkumaan liikuntatunneilla ja vapaa-aikana*” kanssa. Se, että liikunnanopettaja muuttaa toimintatapojaan, ei vaadi rehtorilta aikaa vieviä, Lonkilan (1990) tarkoittamia, hallinnollisen johtamisen osa-alueita, joita moni muu toimenpide vaatisi.

Oppilasjoukon heterogeenisyyden lisääntyminen on lisännyt liikunnanopetuksen haasteita. (Huovinen & Heikinaro-Johansson 2003). Myös tämän tutkimuksen avoimissa vastauksissa rehtorit ilmaisivat kouluissaan muutaman oppilasainekseen liittyvän haasteen ja ratkaisun. Vastaukset kuten: ”*Pieni osa oppilaista ei ole motivoitunut liikunnan harrastamiseen tai osallistumaan aktiivisesti liikuntatunneilla*” ja ”*heterogeeniset op-*

pilaat ja joukossa erityistä tukea tarvitsevia” kuvaavat hyvin Huovisen ja Heikinaro-Johanssonin mainitsemaa oppilasjoukon heterogeenisyyttä.

Toisaalta rehtorit eivät pitäneet oppilasainesta liikunnanopetuksen haasteena. Lapset eivät ole rehtoreiden mielestä aikaisempaa laiskempia, kurittomampia tai heikompia työmoraaliltaan. Mielenkiintoisin seikka oppilasainesta koskevien väittämien vastauksissa oli kuitenkin se, että suuri osa rehtoreista oli valinnut niissä vaihtoehdon ”*ei kommenttia*”. Kommentoimatta jättäneet rehtorit saattavat olla enemmänkin hallinnollisia kuin pedagogisia johtajia toimintatavoiltaan, minkä vuoksi kontaktit oppilaisiin muun työn paineessa ovat vähäisiä. Tämä voi hyvinkin olla mahdollista ottaen huomioon Opetusministeriön (2001) tutkimuksen, jonka mukaan rehtorit käyttivät vain 6% ajastaan pedagogiseen johtamiseen hallinnollisen johtamisen viedessä lopun ajasta.

Opetussuunnitelmaan liittyneet avoimen osan vastaukset käsittelivät lähinnä tuntijakoa vastaajien ollessa sitä mieltä, että kouluihin pitäisi saada lisää liikuntatunteja. Samaa toivottiin myös kysyttäessä vastaajilta yhteiskunnan mahdollisia tukimuotoja. Vastaajat olivat pääosin samoilla linjoilla Heikinaro-Johanssonin, McKenzién ja Johanssonin (2009) ja Telaman (2005) kanssa.

Kasvatustieteellisen tutkintoalan rehtorit ja alakoulussa työskentelevät rehtorit olivat pääosin sitä mieltä, että alakoulussa ei ole tarvetta liikunnan aineenopettajille kun taas muiden tutkintoalojen ja muiden kouluasteiden rehtoreiden mielestä tällainen tarve on olemassa. Samankaltaisuudet kasvatustieteellisen tutkintoalan ja alakoulussa työskentelevien rehtoreiden vastauksissa johtuivat tässä tutkimuksessa siitä, että vastaajat kuuluivat samaan ryhmään. Suomessa rehtorilla on oltava pedagoginen pohjakoulutus ja koulujen rehtorit ovat usein, varsinkin pienemmissä kouluissa koulun entisiä opettajia. Kasvatustieteellisen koulutusalan rehtorit ovat koulutukseltaan luokanopettajia ja näin ollen ovat luultavasti työskennelleet opettajana alakoulussa. Vahva luokanopettajuuden perinne alakoulussa sekä vastaajien oma ammattiylpeys ovat saattaneet vaikuttaa siihen, että liikunnan aineenopettajia ei katsota tarpeellisiksi alakouluissa. Toisaalta taas muiden tutkintoalojen rehtorit ovat luultavasti koulutukseltaan aineenopettajia ja heidän työhistoriansa sijoittuu yläkouluihin ja lukioihin. Voi olla, että yläkoulun rehtorit näkevät paremmin oppilaiden liikuntatietojen ja -taitojen karttumisen alakoulun aikana oppilaiden tullessa yläkouluun ja havaitsevat tarvetta liikunnan aineenopettajalle jo ala-

koulussa. Yläkoulun ja lukioiden rehtoreilla ei myöskään ole tarvetta ”puolustaa” ammattikuntansa ylpeyttä ja ammattitaitoa, minkä vuoksi heidän on helpompi suhtautua väittämän tarjoamaan muutokseen myönteisesti.

Alakoulun ja muiden kouluasteiden eroa liikuntaan suhtautumisessa tukee myös väittämästä ”*Liikunta on akateeminen oppiaine ja se on oppilaillemme yhtä tärkeä kuin esimerkiksi matematiikka, äidinkieli ja biologia*” saatu merkitsevä ero alakoulun ja muiden koulumuotojen rehtoreiden välillä. Alakoulujen rehtorit näyttäisivät pitävän liikuntaa vähemmän tärkeänä kuin muiden koulumuotojen rehtorit. Taustalla voi vaikuttaa vanha käsitys ”luonnostaan liikkuvasta lapsesta”, minkä vuoksi alakouluissa liikuntaa pidetään muita oppiaineita vähemmän tärkeänä.

7.2 Metodologinen ja eettinen pohdinta

Tässä tutkimuksessa kohdejoukko muodostui Jyväskylän kaupungin alueen rehtoreista. Otoksen pienuudesta johtuen tulosten yleistäminen Jyväskylää laajemmille alueille tulee tehdä harkiten. Vaikka vastausprosentti oli nettikyselyksi hyvä (53%), on kato lähes puolet. Uskon, että sähköpostilla lähetetty kysely on vastaajalle helpompi täyttää, mutta myös helpompi jättää huomiotta kuin postikysely tai haastattelu. Suuri kato voi aiheutua myös ensimmäisestä, toimimattomasta sähköpostista, joka on voinut turhauttaa rehtorit ja saada osan jättämään vastaamatta uudelleen lähetettyyn kyselyyn. Rehtoreiden työaikataulu on tutkimusten mukaan tiukka ja näin ollen kysely on voinut myös hautautua muiden työtehtävien alle.

Kyselylomake esitettiin yhdellä rehtorilla ennen varsinaisen kyselyn lähettämistä, mikä lisää kyselylomakkeen luotettavuutta. Toisaalta kyseinen rehtori vastasi myös varsinaiseen tutkimukseen, mikä saattoi asettaa hänet eriarvoiseen asemaan muihin rehtoreihin nähden ja näin vääristää tuloksia. Kysymysten tuli vastata mahdollisimman tarkasti alkuperäistä englanninkielistä versiota, jotta kansainvälinen vertailu olisi tarvittaessa mahdollista. Tämän vuoksi kysymysten sanamuoto ja sisältö saattoivat tuntua suomalaisesta vastaajasta vaikeilta. Kyselylomakkeen suomentaminen kääntäjän avulla olisi voinut lisätä luotettavuutta, mutta taloudelliset resurssit eivät tähän riittäneet. Lo-

makkeen väittämien vastausasteikko oli liian karkea, minkä huomasi vasta tuloksia tarkastellessani. Laadullisten kysymysten käyttäminen määrällisen osan rinnalla lisää tutkimuksen luotettavuutta ja kirjallisuuskatsauksen tekemisestä saatu tieto ennen luokittelua paransi luokittelun paikkansapitävyyttä. Luokittelu oli avoimissa vastauksissa kuitenkin osittain päällekkäistä. Luokittelin esimerkiksi vastauksen ”*Välineiden puute*” tiloihin ja välineisiin liittyväksi, vaikka haaste on luultavasti pohjimmiltaan taloudellinen.

Väittämien tilastomatemattinen analysointi oli haastavaa, koska vastaajajoukko oli pieni ja kyselylomakkeen väittämien vastausasteikko oli liian karkea. Osa väittämistä ei erotellut vastaajia tarpeeksi, kuten ”*Liikalihavuus on merkittävä terveysongelma, jota voidaan vähentää lisäämällä päivittäistä fyysistä aktiivisuutta*” minkä vuoksi ne jouduttiin analysointivaiheessa jättämään pois joukosta. Sähköinen kyselyohjelma auttoi tutkimuksen tekemistä, sillä se vähensi virheiden (esimerkiksi useamman vaihtoehdon valitseminen) määrää vastauksissa, mikä oli näin pienessä aineistossa tärkeää.

7.3 Jatkotutkimusehdotukset

Tässä tutkimuksessa tutkitut rehtoreiden näkemykset koululiikunnan haasteista saattavat vaikuttaa rehtorin koululiikunnalle antamaan tukeen, minkä vuoksi ensimmäinen tutkimisen arvoinen seikka voisi olla liikunnanopettajien näkemykset rehtoreiden koululiikunnalle antamasta tuesta.

Toinen mielenkiintoinen tutkimusaihe voisi olla muiden aineenopettajien näkemykset liikunnan merkityksestä yksilön hyvinvoinnille ja liikunnanopetuksen asemasta kouluissa. Liikunnan tuntimäärien lisääminen koulun opetussuunnitelmaan vaikuttaa lähes väistämättä koulun muiden oppiaineiden tuntimääriin, mikä voi johtaa koululiikunnan aseman vähättelemiseen opettajakunnan sisällä.

Kolmanneksi olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin alakoulun rehtoreiden näkemyksiä liikunnan asemaan koulussa ja liikunnan aineenopettajien tarpeellisuuteen alakouluissa.

Tässä tutkimuksessa alakoulun rehtorit eivät kaivanneet kouluhinsa liikunnan aineenopettajia. Olisi mielenkiintoista selvittää mihin rehtorit perustavat kantansa.

LÄHTEET

- Bailey, R. 2006. Physical education and sport in schools: A review of benefits and outcomes. *Journal of School Health* 76(8), 397–401.
- Capel, S.A., Capel, W. & Piotrowski, S. 2000. *Issues in physical education*. London: RoutledgeFalmer.
- Erätuuli, M. & Leino, J. 1992. Rehtori koulunsa pedagogisena johtajana. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitos. *Tutkimuksia* 134.
- Goldring, E., Huff, J., May, H. & Camburn, E. 2008. School context and individual characteristics: what influences principal practice? *Journal of Educational Administration* 46(3), 332–333.
- Hallal, P., Victora, C., Azevedo, M. & Wells, J. 2006. Adolescent physical activity and health. *Sports Medicine* 36(12), 1019–1030.
- Heikinaro-Johansson, P. 2001. Liikuntakasvatus 2000-luvun koulussa: Enemmän vapautta, vastuuta ja haasteita. *Liikunta & Tiede* 38(1), 4–9.
- Heikinaro-Johansson, P. & Hirvensalo, M. 2007. Liikunnanopetuksen suunnittelu. Teoksessa P. Heikinaro-Johansson & T. Huovinen (toim.) *Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan*. Helsinki: WSOY.
- Heikinaro-Johansson, P., McKenzie, T.L. & Johansson, N. 2009. Koululiikunta – käyttämätön voimavara liikkumisen edistämässä. *Liikunta & Tiede* 46(1), 4–9.
- Heikinaro-Johansson, P., Varstala, V. & Lyyra, M. 2008. Yläkoululaisten kiinnostus koululiikuntaan ja kiinnostuksen yhteydet vapaa-ajan liikunnan harrastamiseen. *Liikunta & Tiede* 45(6), 31–37.
- Hsiao, H-C., Chen, M-N & Yang, H-S. 2008. Leadership of vocational high school principals in curriculum reform: A case study in Taiwan. *International Journal of Educational Development* 28(6), 669–686.
- Huovinen, T. & Heikinaro-Johansson, P. 2007. Liikunnanopetuksen yksilöllinen suunnittelu. Teoksessa P. Heikinaro-Johansson & T. Huovinen (toim.) *Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan*. Helsinki: WSOY, 114–124.
- Jaku-Sihvonen, R. & Salmensuu, K. 1995. Lukio rehtorin ja opettajan työympäristönä. *Tutkimus* 1/95. Opetushallitus.

- Karikoski, A. 2009. Aika hyvä rehtoriksi. Selviääkö koulun johtamisesta hengissä? Helsingin yliopisto. Tutkimuksia 297.
- Laakso, L. 2007. Liikuntakasvatuksen ja liikuntapedagogiikan perusteet. Teoksessa P. Heikinaro-Johansson & T. Huovinen (toim.) Näkökulmia liikuntapedagogiikkaan. Helsinki: WSOY, 18-23.
- Lawrenz, F., Huffman, D. & Lavoie, B. 2005. Implementing and Sustaining Standards-Based Curricular Reform. NASSP Bulletin 89(2), 5–14.
- Lonkila, T. 1990. Koulun pedagoginen ja hallinnollinen johtaminen. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita 31.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet. 2003. Helsinki: Opetushallitus.
- Mustonen, K. 2003. Mihin rehtoria tarvitaan?: rehtorin tehtävät ja niiden toteutuminen Pohjois-Savon yleissivistävissä kouluissa. Acta Universitatis Ouluensis E Scientiae Rerum Socialium 63. Oulun yliopisto.
- Määttä, M. 1996. Uudistuva oppilaitos ja johtaminen. Acta universitatis Tampereensis Ser A vol. 512. Tampereen yliopisto.
- Nikkanen, P. & Ruohotie, P. 1998. Talousnäkökulmia koulun laadun kehittämiseen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Nivala, V. 2002. Pedagoginen johtajuus – näkökulmia koulun ja päiväkodin substanssijohtamiseen. Kasvatus 33(2), 189–202.
- Nuori Suomi. 2006. Koululaisen ja kouluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen liikunnan avulla. Viitattu 9.8.2009.
http://www.nuorisuomi.fi/files/ns2/Koulu_PDF/kouluyhteisonhyvinvointi.pdf.
- Opetushallitus. 2007. Koululiikunnan kehittäminen. Monisteita 18/2007.
- Opetusministeriö. 2007. Improving school leadership, Finland. Country background report. Publications of the Ministry of Education, Finland 2007:14.
- Opetusministeriön selvitys opettajankoulutuksen kehittämisestä. 2001. Viitattu 2.3.2008.
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/sivl_4_2001_p.shtml.
- Patton, M.Q. 2002. Qualitative research & evaluation methods. Thousand Oaks California: Sage publications.
- Paulhus, D.L. 2002. Socially desirable responding: The evolution of a construct. Teoksessa H.I. Braun, D.N. Jackson & D.E. Wiley (toim.) The role of constructs in psychological and educational measurement. Mahwah New Jersey: Erlbaum, 49–69.

- Penttinen, S. 2003. Lähtökohdat liikuntaa opettavaksi luokanopettajaksi. Nuoruuden kasvuympäristöt ja opettajankoulutus opettajuuden kehitystekijöinä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2004. Helsinki: Opetushallitus.
- Picus, L.O. 2004. School finance adequacy: Implications for school principals. NASSP Bulletin 88(640), 3–11.
- Smith, A. & Parr, M. 2007. Young people's views on the nature and purposes of physical education: a sociological analysis. *Sport, Education and Society* 12(1), 37–58.
- Suomen Rehtorit ry. 2008. Skenaario suomalaisen koulunjohtamisen tulevaisuudesta.
- Syrjäläinen, E. 1994. Koulukohtainen opetussuunnitelmatyö ja koulukulttuurin muutos. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 134.
- Taipale, M.E. 2004. Työnjohtajasta tiimivalmentajaksi. Tapaustutkimus esimiehistä tiimien ohjaajina ja pedagogisina johtajina prosessiorganisaatiossa. Tampere: Tampere University Press.
- Tammelin, T. 2008. Johdatus suomalaisten kouluikäisten fyysiseen aktiivisuuteen. Teoksessa *Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille 7–18-vuotiaille*. Helsinki: Opetusministeriö ja Nuori Suomi ry, 12–15.
- Telama, R. 2005. Liikuntakasvatusta ei voi ulkoistaa. *Liikunta & Tiede*. Viitattu 9.8.2009 <http://www.lts.fi/?sid=34&tid=297>.
- Toimintamenojen supistusohjelma. 2009. Opetuspalvelut. Jyväskylän sivistyslautakunnan päätösluonnos 5.3.2009, asia nro 38.
- Tukiainen, K. 1999. Peruskoulun rehtorin toimintaprofiili. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 206. Helsinki: Hakapaino.
- UNESCO. 1999. Major issues in physical education and sport. Viitattu 28.8.2009 http://www.unesco.org/education/educprog/eps/EPSanglais/MINEPS_ANG/major_issues_in_physicql_educati.htm.
- Valtioneuvoston selonteko uusien koululakien vaikutuksista ja laeissa asetettujen tavoitteiden toteutumisesta. 2002. Viitattu 2.3.2009. <http://www.edilex.fi/virallistieto/mt/sivm20020006>.
- Varstala, V. 1996. Opettajan toiminta ja oppilaiden liikunta-aktiivisuus koulun liikuntatunnilla. *Studies in sport, physical education and health*. Jyväskylän yliopisto.

Webb, R. 2005. Leading teaching and learning in the primary school. From “Educative leadership” to “Pedagogical leadership”. *Educational Management Administration & Leadership* 33(1), 69–91.

LAIT JA ASETUKSET

Valtioneuvoston asetus 2002/955. Asetus lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta. Viitattu 2.11.2008.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020955>.

Valtioneuvoston asetus 2007/183. Asetus lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta annetun asetuksen 8 §:n muuttamisesta. Viitattu 2.11.2008. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070183>.

Valtioneuvoston asetus 2001/1435. Asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta. Viitattu 2.11.2008. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2001/20011435>.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 1998/630. Viitattu 2.11.2008.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980630>.

Lukioasetus 1998/810. Viitattu 2.11.2008.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980810>.

Lukiolaki 1998/629. Viitattu 2.11.2008.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980629>.

Peruskouluasetus 1984/718. Viitattu 2.11.2008.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1984/19840718>.

Perusopetusasetus 1998/852. Viitattu 2.11.2008.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980852>.

Perusopetuslaki 1998/628. Viitattu 2.11.2008.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980628>.

LIITTEET

Liite 1

Peruskoulun rehtorin työtehtävät

1. johtaa, ohjata ja valvoa koulun kasvatus- ja opetustyötä ja muuta toimintaa sekä kansliatehtävien suorittamista, valvoa koulukeittolaa ja oppilaskotia, huolehtia siitä, että koulussa vallitsee yhteistyö ja hyvä järjestys sekä auttaa koulun palveluksessa olevia työrauhan ja järjestyksen ylläpitämisessä
2. koululautakunnan määräämän ajan kuluessa antaa johtokunnalle opettajien kanssa neuvotellen valmistettu ehdotus työsuunnitelmaksi
3. seurata ja ohjata opettajien antamaa opetusta
4. hoitaa koulun taloutta siten kuin johtosäännössä määrätään;
5. osallistua johtajakoulutukseen
6. kutsua tarvittaessa opettajakunnan kokous koolle ja valvoa, että kokouksen päätökset merkitään pöytäkirjaan ja pannaan täytäntöön
7. huolehtia johtokunnan päätösten täytäntöönpanosta, jollei toisin ole säädetty tai määrätty;
8. ilmoittaa koulun palveluksessa oleville heidän tietoonsa saatettavista opetusta ja työturvallisuutta sekä muista koulua koskevista kouluhallituksen, lääninhallituksen ja kunnan viranomaisten kirjeistä ja muista ilmoituksista
9. järjestää tehtävien hoito koulun viranhaltijalle tai tuntiopettajalle sattuneen odottamattoman esteen ajaksi, kuitenkin enintään kolmeksi päiväksi, ja ilmoittaa asiasta heti sille, joka myöntää virkavapauden tai vapautuksen tehtävän suorittamisesta
10. myöntää oppilaalle hyväksyttävästä syystä lupa enintään viikon poissaoloon koulusta;
11. kutsua koolle koulu yhteistyökokous
12. valvoa koulurakennusten, kaluston ja muun irtaimiston kuntoa sekä valaistusta, lämmitystä, tuuletusta ja siivousta sekä koulutontin hoitoa
13. huolehtia koulun arkiston sekä oppilas- ja kalustoluetteloiden hoidosta ja muiden kansliakirjojen pitämisestä

14. huolehtia opetus- ja havaintovälineiden sekä oppilaille annettavien oppikirjojen ja koulutarvikkeiden varastojen hoidosta ja luetteloimisesta
15. valmistaa kouluhallituksen, lääninhallituksen ja kunnan viranomaisten määräämät vuosikertomukset, tilastolliset tiedot ja muut ilmoitukset sekä toimittaa ne määräaikoina asianomaisille
16. ilmoittaa koululautakunnalle kouluun saapumatta jäänyt oppivelvollinen oppilas sekä toiseen koulupiiriin kuuluvan oppilaan ottamisesta ja eroamisesta
17. suorittaa ne muut tehtävät, jotka hänelle lain, asetuksen, johtosäännön tai asian laadun mukaan kuuluvat.

Kyselylomake:
Liikunnanopetusta koskevat haasteet ja ratkaisut Suomen koulujärjestelmässä.

Hyvä Rehtori,

Koska mielipiteenne ovat tärkeitä, pyydämme Teitä lukemaan seuraavat kysymykset huolella ja vastaamaan niihin omien kokemustenne ja mielipiteidenne pohjalta välittämättä yleisistä mielipiteistä. **Osa kysymyksistä voi vaikuttaa suomalaisessa kulttuurissa oudoilla, mutta toivomme, että vastaatte siitä huolimatta kysymyksiin. Näin voimme vertailla vastauksia muihin maihin.** Suuret kiitokset ajastanne ja avustanne!

Terveisin, Joonas Kurikkala

Allekirjoitus: _____ *Pvm:* _____

Osa 1:

1. Liikunnanopetuksella on tärkeä rooli koulutusjärjestelmässämme.

Samaa mieltä	Ei kommenttia	Eri mieltä
--------------	---------------	------------

2. Liikunta on akateeminen oppiaine ja se on oppilaillemme yhtä tärkeä kuin matematiikka, äidinkieli ja biologia.

Samaa mieltä	Ei kommenttia	Eri mieltä
--------------	---------------	------------

3. Liikunta on ainoa oppiaine, joka voi kasvattaa lapsista terveitä kokonaisuuksia tarjoamalla tilaisuuksia fyysiseen, sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehittymiseen.

Samaa mieltä	Ei kommenttia	Eri mieltä
--------------	---------------	------------

4. Ilman liikunnanopetusta koulumme oppilaat eivät voi kehittyä kokonaisvaltaisesti.

Samaa mieltä	Ei kommenttia	Eri mieltä
--------------	---------------	------------

5. Liikalihavuus on merkittävä terveysongelma, jota voidaan vähentää lisäämällä päivittäistä fyysistä aktiivisuutta.

Samaa mieltä	Ei kommenttia	Eri mieltä
--------------	---------------	------------

6. Nyky-yhteiskunnassa koulutukseemme vaikuttaa monia negatiivisia asioita, kuten huumeet, alkoholi, uhkapeli ja jengit

Samaa mieltä	Ei kommenttia	Eri mieltä
--------------	---------------	------------

7. Lapset ovat kurittomampia ja työmoraaliltaan heikompia kuin koskaan.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

8. Lapset ovat laiskoja ja erittäin vaikeasti motivoitavissa tavalliseen kuntoiluun.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

9. Vanhempien tuki ja osallistuminen koululiikunnan ja liikuntatapahtumien järjestämiseen on erittäin vähäistä.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

10. Taloudelliset puutteet vaikeuttavat liikuntatilojen parantamista ja -välineiden hankkimista koulussamme.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

11. Liikunnanopetuksen luokkakoot ovat koulussamme liian suuria.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

12. Koulussamme on epäpäteviä henkilöitä opettamassa liikuntaa.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

Osa 2:

1.Liikunnanopettajien tulisi yrittää entistä enemmän motivoida lapsia ja nuoria liikkumaan liikuntatunneilla ja vapaa-aikana.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

2.Olisi tärkeää, että jo alaluokilla pätevät liikunnanopettajat sytyttäisivät liikunnan kipinän lapsiin.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

3.Pienemmät luokkakoot liikunnanopetuksessa ovat kiireellinen ja hyvin tarpeellinen muutostavoite.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

4.Kun liikunnanopetus saa arvostusta ja tukea, lapset ja nuoret omaksuvat helpommin positiivisen ja terveellisen elämäntavan.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

5.Yhteiskunnan tulisi ottaa vastuu liikalihavuuden ja fyysisen inaktiivisuuden lisääntymisestä ja korostaa liikunnanopetuksen merkitystä esimerkiksi tuntimääriä lisäämällä.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

6.Liikkumattomuuteen vaikuttaminen edellyttää kaikkien hallinnon tasojen mukaan tuleamista.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

7.Päivittäinen liikuntatunti on avain lasten ja nuorten ylipainoisuuden ehkäisyyn.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

8.Koulutukseltaan pätevien liikunnanopettajien työskentely koulussamme on tärkeä tekijä kehitettäessä lasten ja nuorten liikuntaa.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

9.Sopivat luokkakoot ovat koulussamme tärkeä asia laadukkaana liikunnanopetuksen tarjoamisessa

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

10. Asianmukaiset liikuntatilat, välineet ja varastotilat ovat tärkeitä tekijöitä lasten ja nuorten kannustamisessa säännölliseen fyysiseen aktiivisuuteen.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

11. Koulujen on erittäin tärkeää tarjota säännöllisiä liikuntamahdollisuuksia myös kouluajan ulkopuolella.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

12. Liikunta on paras oppiaine tarjoamaan oppilaille aktiivisen ja terveellisen elämäntyylin muodostamiseen tarvittavia tietoja, asenteita, motorisia taitoja, käyttäytymistaitoja ja itseluottamusta.

Samaa mieltä

Ei kommenttia

Eri mieltä

Osa 3

1) Työskentelen a) peruskoulun alaluokilla b) peruskoulun yläluokilla c) lukiossa d) yhtenäiskoulussa e) muussa koulumuodossa

2) Olen a) mies b) nainen

3) Tutkintoalani on

- a) humanistinen
- b) musiikin
- c) kasvatustieteellinen
- d) liikuntatieteellinen
- e) yhteiskuntatieteellinen
- f) psykologian
- g) luonnontieteellinen
- h) jokin muu, mikä?

Osa 4

Haastattelukysymykset:

1. Kasvatusta koskevan kirjallisuuden mukaan liikunnanopetuksessa on monia haasteita kaikilla kouluasteilla. Voisitko kertoa mitä liikunnanopetusta koskevia haasteita teidän koulussanne on?
2. Mitä ratkaisuja Teillä olisi juuri mainitseminne haasteisiin?
3. Mitä haluaisitte yhteiskunnan (tai kunnan/kaupungin) tekevän noiden haasteiden ratkaisemiseksi?